

GÖTEBORGS
UNIVERSITET

“Jag önskar att det var som på förskolan,
att någon kom fram och sa, Hej Leo!”

- En intervjustudie med vårdnadshavare till barn med NPF
angående deras barns välbefinnande och samverkan
mellan vårdnadshavare och personal i fritidshem

Namn: Daniel Ren, Sandra Lund
Program: Grundlärare med inriktning fritidshem

Uppsats/Examensarbete: 15 hp
Kurs: LRXA2G
Nivå: Grundnivå
Termin/år: VT/2022
Handledare: Karin Lager
Kursansvarig institution: Institutionen för pedagogik, kommunikation och lärande
Examinator: Viveka Torell

Nyckelord: Fritidshem, NPF, Vårdnadshavare, Välbefinnande, Samverkan

Abstract

Studiens syfte är att identifiera vilka diskurser som skildras av vårdnadshavare till barn med Neuropsykiatriska funktionsvariationer (NPF) i relation till fritidshemmet. Arbetet utgår från tre olika forskningsfrågor: *Vilka diskurser konstrueras av vårdnadshavare till barn med NPF om barnens **välbefinnande** i fritidshemmet?, vilka diskurser kring **samverkan** mellan vårdnadshavare och fritidshemmet konstrueras av vårdnadshavare? samt vilka **subjektpositioner** görs möjliga för vårdnadshavare genom deras diskurser om samverkan med fritidshemmet?*

Barnets välbefinnande inom fritidshem konstrueras och även samverkan mellan vårdnadshavare och lärare i verksamheten. Alla frågor utgår från vårdnadshavares perspektiv där urvalet i studien består av åtta vårdnadshavare till barn med NPF. Studiens teoretiska anknytning utgår från socialkonstruktionism, med en ansats om att välbefinnande och samverkan skapas i sociala möten med omvärlden. Analysen av empirin använder diskurspsykologisk metod för att identifiera tolkningar av berörda diskurser, samt vilka subjektpositioner som möjliggörs inom samverkan med fritidshem. Resultatet visar fem konstruktioner gällande tolkningar av föräldrars uppfattning om välbefinnande. Det finns en tydlig variation mellan vårdnadshavare gällande konstruktionen av välbefinnande i fritidshemmet där den ena kategorin presenterar fördelar i att ha verksamheten strukturellt likt skolan, medan den andra kategorin värderar den unika valfriheten högt i fritidshemmet. Samverkan består av två tolkningar varav båda berör informationsflödet mellan fritidshem och vårdnadshavaren. Kommunikationens innehåll påverkar vårdnadshavares uppfattningar om barnets ökade välbefinnande men det framkommer även brister i barnets välbefinnande till följd av innehållet i kommunikationen. Subjektpositioner etablerar ansvaret om barnets välbefinnande och utveckling, genom ett delat ansvar mellan fritidshemmet och vårdnadshavaren eller att ansvaret endast ligger hos vårdnadshavaren.

Slutsatsen av studien lyfter relationsskapande som ett fundament inom alla tolkningar som berör barnets välbefinnande och samverkan mellan fritidshem och vårdnadshavare. Effekten av lärares bristande relationsskapande med barnet återfinns i samverkan samt vilka möjligheter det finns inom en positiv samverkan.

Förord

Vi vill rikta ett särskilt stort tack till Karin Lager, vår handledare, som under hela arbetets gång motiverat och peppat oss till att fortsätta fördjupa oss ytterligare i detta viktiga arbete. Främst gällande val av teori och metod, trots snäv tidsram. Vi har haft många trevliga, roliga och givande diskussioner där Karin väglett oss utan att komma med givna svar utan har stöttat och noggrant sett till att vi tagit oss vidare i processen på egen hand.

Våra allra närmaste, Christoffer Lund och Embla Dahlgren, vill vi tacka från djupet av våra hjärtan för ert tålamod när vi suttit tidigare morgnar och sena nätter, vardag som helg. Vi vill också tacka er ytterligare tillsammans med Linda Englund och Emma Hallberg för all feedback, korrekturläsning och pepp.

Tack till våra opponenter Thea Kristensson Lexèn och David Fredriksson tillsammans med vår examinator Viveka Torell för er konstruktiva kritik och era goda råd. Vi vill självfallet också tacka varandra för ett givande samarbete där vi kompletterat varandra med våra olika styrkor och därmed kunnat satsa hårt för att fullfölja detta examensarbete inom satt tidsram med den omfattning vi önskade.

Sist men inte minst riktas ett **STORT** tack till våra respondenter för alla fina, berörande och viktiga samtal, utan er hade detta arbete inte varit möjligt att utföra.

Innehållsförteckning

Inledning	5
1.1 Syfte och frågeställningar	6
Tidigare forskning	7
2.1 Välbefinnande	7
2.2 Samverkan	8
3. Teoretisk anknytning	9
3.1 Socialkonstruktionism	9
3.2 Diskurs	10
4. Metod	11
4.1 Diskurspsykologi och dess begrepp som analysverktyg	11
4.1.1 Tolkningsrepertoar	12
4.1.2 Tematisering och kategorisering	12
4.1.3 Variation	13
4.1.4 Subjektsposition	13
4.1.5 Agentskap och emotion	13
4.2 Genomförande	13
4.2.1 Intervju	13
4.2.2 Databesamling och urvalsprocess	15
4.2.3 Transkribering och kodning av data	16
4.2.4 Etiska överväganden	17
4.2.5 Studiens tillförlitlighet	18
5. Resultat och Analys	19
5.1 Diskurser om sammanhanget i fritidshemmet	19
5.1.1 Välbefinnande som gemenskap	20
5.1.2 Välbefinnande som struktur	22
5.1.3 Välbefinnande som frihet	23
5.1.4 Välbefinnande som Exit ticket	24
5.1.5 Hot mot välbefinnande	25
5.2 Diskurser kring samverkan med fritidshemmet konstruerat av vårdnadshavare	26
5.2.1 Samverkan som dialog	26
5.2.2 Samverkan som kunskap	27
5.3 Subjektsposition	28
6. Diskussion	33
6.1. Metoddiskussion	35
8. Didaktiska implikationer	37
9. Förslag till vidare forskning	37

Referenslista	38
Bilaga 1 Intervjumall	41
Bilaga 2 Information Forum	42
Bilaga 3 Samtyckesblankett	43

1. Inledning

Denna studien föddes utifrån ett Tv-program som sändes strax efter utbildningens kurs som berör specialpedagogik. *Bokstavsbarnen* sändes som tre avsnitt och granskar barn med neuropsykiatriska funktionsnedsättningar (NPF) i samhället. Två av avsnitten har en direkt koppling till vårt syfte; det första avsnittet undersökte varför barn med NPF vantrivs i skolan samt varför skolans stöd upplevs otillräcklig för barnen skall uppnå kunskapskrav. Avsnitten nämner specifikt normer kring att sitta still och att vara tyst vilket bidrar till att barn med NPF inte trivs i skolan. Det andra avsnittet undersökte vårdnadshavare till barn med NPF och deras samverkan med skolan där samverkan beskrivs som problematisk. Serien *Bokstavsbarnen* nämner flera svårigheter i relation till skolan men nämner aldrig fritidshem. Vi tycker att det var intressant eftersom fritidshem varken har kunskapskrav samt att man inte behöver sitta still och vara tyst lika mycket som i skolan.

Tv-programmet kan ses som en del av att Neuropsykiatriska funktionsvariationer (NPF) har fått större utrymme i samhället samt även medialt i jämförelse med när vi var barn. Jahn och Sjölund (2017) påpekar att vårdnadshavare till barn med Neuropsykiatriska funktionsnedsättningar (NPF) ständigt får kämpa för att få stöd i skolan.

I en studie med vårdnadshavare till barn med NPF gjord av Andersson m. fl. (2017) pekas skolväsendet ut gällande den fysiska inkluderingen i klassrummen. Detta ses som en faktor till en kraftigt försämrad situation i skolan under relativt kort tid för barn med NPF. Kontinuerlig dialog mellan skola och vårdnadshavare förväntas ske för att barnet ska kunna få individuellt anpassat stöd. Likaså är oro för barnet en återkommande del i studien (Westman m. fl., 2017).

Begreppet välbefinnande återkommer flertalet gånger i fritidshemmets styrdokument, ett känslotillstånd som fritidshemmet skall skapa samt få elever att reflektera över (*Läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet* [Lgr11], 2022). Barns välbefinnande är ett begrepp med flera komponenter vilka kopplas samman med begreppet hälsa. *Hälsa för lärande, lärande för hälsa* är en rapport utgiven av Skolverket (2019) som beskriver fyra aspekter vilka är avgörande för om en elev upplever välbefinnande i skolan. Skolans miljö, möjligheten till förverkligande av mål, sociala relationer samt hälsostatus där den sistnämnda inkluderar NPF. De olika aspekterna kopplas dessutom ihop med begrepp som inkludering, elevens delaktighet och självkänsla. Brist av välbefinnande skapar flertalet negativa konsekvenser; psykisk ohälsa, prestationsstress, brist av delaktighet som i sin tur påverkar utveckling och lärande negativt (Partanen, 2019).

Utbildningen till grundlärare i fritidshem påverkas av samhället och den tid vi lever i. De kunskaper och förmågor elever förväntas ha förändrats i takt med samhällets utveckling vilket tydligt ses i de styrdokument vi som lärare i fritidshem ska förhålla oss till. I utbildningen etableras nya examensmål i samklang med alla lärarutbildningar på nationell nivå. Skollagen beskriver att elevernas utbildning ska ta hänsyn till elevers olika behov med en strävan att uppväga de olikheter och förutsättningar för ett tillgodogörande av utbildningen. Likaså har vi ett ansvar att samverka med skola och vårdnadshavare (SFS 2010:800 Kap 3 § 4).

Det finns begränsat med litteratur som berör mötet med vårdnadshavare i relation till elever med NPF och fritidshem. Jahn m. fl. (2020) beskriver i ett kort stycke fritidspedagogernas roll som unik inom samverkan med vårdnadshavare, eftersom yrkesprofessionen ser eleven i olika miljöer under hela dagen. Personal i fritidshem interagerar med skolans personal, samt har

tillgång till daglig informell kontakt med elever och vårdnadshavare. Möjligheter till fortlöpande information kring barnets utveckling har utrymme att äga rum. Detta ser vi som en särskild fördel gällande stöd till elever med neuropsykiatriska svårigheter. Samtidigt bör lärare i fritidshem vara medvetna om att vårdnadshavare till barn med NPF fått kämpa i motvind och författarna betonar en ödmjukhet för att mötet skall bli produktivt (Jahn m.fl., 2020).

I en studie hämtad från Skolverket gjord av Bolic Baric (2016) undersöks unga vuxna med diagnoserna autism samt adhd gällande deras stöd under sin tidigare skolgång. Det formella och informella stödet tas upp som skolan var skyldig att ge gällande miljöer och aktiviteter som var anpassade utefter individens behov. De värdesatte lärare och personal som skapade en relation med dem, tog sig tid att lyssna och var intresserade samt stöttande i deras situation som de befann sig i. Många av de intervjuade hade ett långt förflutet med depression, stress och oro vilket påverkade deras välbefinnande samt förutsättningar för koncentration till att lära. Elever med NPF behöver enligt avhandlingen både pedagogiskt och psykosocialt stöd.

Skolan och fritidshem har en strävan mot att kompensera för olikheter i elevgruppen med utgångspunkt i skollagen (SFS 2010:800). Vi utgår från att vårdnadshavare också har en strävan att finna lösningar och kompenationer för deras barn. Vi har tagit del av en grundkurs i Specialpedagogik som gav oss olika perspektiv på att arbeta med barn i svårigheter. Detta gav oss ett vidare intresse att forska mer kring barn med NPF i fritidshem och vi ville också ta reda på hur samverkan sker mellan verksamheten och vårdnadshavare till dessa barn. Som en hjälp till oss själva till vår kommande yrkesprofession men också till våra framtida kollegor att kunna vara med och påverka barn i relation till NPFs nuvarande välbefinnande.

Våra undersökningsfrågor berör därav vårdnadshavares perspektiv på samverkan med fritidshemsverksamheten och hur välbefinnande för barnet och samverkan konstrueras diskursivt.

1.1 Syfte och frågeställningar

Syftet med studien är att genom en diskursanalys av åtta intervjuer med vårdnadshavare till barn med NPF skildra diskurser om samverkan samt barnens välbefinnande i fritidshem.

Följande frågeställningar blir aktuella:

- Vilka diskurser konstrueras av vårdnadshavare till barn med NPF om barnens **välbefinnande** i fritidshemmet?
- Vilka diskurser kring **samverkan** mellan vårdnadshavare och fritidshemmet konstrueras av vårdnadshavare?
- Vilka subjektpositioner görs möjliga för vårdnadshavare genom deras diskurser om samverkan med fritidshemmet?

2. Tidigare forskning

I detta kapitel presenterar vi det fritidspedagogiska forskningsfält som idag finns representerat gällande välbefinnande för barn med NPF och samverkan med fritidshemmet.

2.1 Välbefinnande

Välbefinnande är ett begrepp som återkommer i vardagliga diskurser och är ett begrepp som är svårdefinierat. Dodge m.fl (2012) tacklar problematiken kring definitionen påpekar att välbefinnande är en balansering av individens mentala, fysiska och sociala resurser i förhållande till individens utmaningar. Om sammanhanget som omger individen introducerar nya utmaningar innebär det en ombalansering av resurserna. Individen måste skapa en ny referenspunkt och göra en anpassning till sammanhanget. Dodge m.fl (2012) beskriver att när sammanhangets utmaningar inte kan mötas av individens resurser försämras välbefinnandet. När individens resurser överstiger sammanhangets utmaningar ökar välbefinnandet. Forskning som berör hur barn upplever välbefinnande ur ett barns perspektiv i skolkontext visas i en intervjustudie med barn av Fattore m. fl. (2009). Resultatet visar att barn anser att tillgång till den fria leken, social interaktion mellan barn och pedagoger samt tillgång till inbjudande miljö påverkar välbefinnandet (Fattore m. fl., 2009). För att skapa en avgränsning av begreppet väljer studien att utgå från Dodges definition av mentala, fysiska och sociala resurser utifrån barnens beskrivning av välbefinnande. Mentala resurser kopplas ihop med barns valfrihet, delaktighet och förmågan att tro på själv. Fysiska resurser blir vad barn beskriver som miljö ur inkluderingsaspekter och utifrån strukturella anpassningar i miljön. Sociala resurser och barns betoning på interaktion mellan varandra och verksamheten återspeglar välbefinnande genom gemenskap mellan barn, men även med fritidshemmets personal. Därav kommer forskningen att belysa aspekter kring elevers gemenskap, inkludering, självbild och delaktighet.

Mikama m. fl. (2020) undersöker lärarens roll i inkluderande undervisning som stärker social gemenskap och kamratrelationer undersöks specifikt i relation till elever med NPF. I resultatet beskrivs hur utstuderade metoder kan få läraren att reducera beteende som förhindrar gemenskap. Vilket resulterar i positiv förändring för elever och förbättrad social gemenskap för eleven, genom tillträde till fler gruppkonstellationer och skolkamrater. Studiens resultat påpekar dock att lärarens roll att skapa social gemenskap mellan barn minskar när barnet har utåtagerande svårigheter (Mikasa m.fl., 2020). Vikten av en kamratrelation i relation till barn med NPF återkommer i utländska studier. Becker m. fl. (2013) undersöker hur tillträdet av social gemenskap inom barngruppen påverkar barn med NPF. Artikelns hypotes utgår från ett orsakssamband, att vänskap mellan barn blir ett skyddsnet som aktivt reducerar sociala problem för barn med adhd. Datan består av barnintervjuer vilka pågår kontinuerligt under ett års tid. Det bör påpekas att studien inte utgår i fritidshem i svensk kontext, utan utifrån en stödverksamhet för elever i någon form av problematik. Becker m. fl. (2013) medger att resultatet visar ett orsakssamband mellan adhd och svårigheter i sociala situationer. Men att datamaterialet även visar att vänskapsband reducerar sociala problem kopplade till adhd. Författarna styrker sitt argument genom att belysa sambandet mellan elever med starka vänskapsband och sociala problem inte är statistiskt signifikant. Resultatet uppvisar att vänskap är en skyddsfaktor för sociala problem hos barn med adhd. Enligt Becker m.fl. (2013) återfinns orsakssambandet i alla åldrar och mellan könen, men vänskapsrelationer värderas högre av flickor.

Inga-Lill Matsons (2017) avhandling undersöker begreppen delaktighet och inkludering i

relation till vårdnadshavare med barn med NPF. Vårdnadshavares barn i studien är delvis integrerade i vanlig skolform samt är delvis placerade i särskild undervisningsgrupp. Avhandlingens frågeställningar berör om vårdnadshavare upplever att barnet är inkluderat och delaktigt i undervisningen. Resultat visar två motpoler: mycket nöjda vårdnadshavare och mycket missnöjda vårdnadshavare. Vårdnadshavare som har barn integrerade i reguljär klass anser att den fysiska gemenskapen och sociala aspekter gynnar deras barn på längre sikt. Innebörden av inkludering är att barnet är med i det stora sammanhanget. Matson (2017) hävdar i resultatet att integrerade elever inte innehar samma utsträckning av delaktighet där detta speciellt gäller äldre barn. Tonåringar upplever inte delaktighet när barnet är fysiskt inkluderat och ett större behov kring stöd återfinns. Merparten av studiens vårdnadshavare menar dock att två faktorer måste vara uppfyllda innan man anser att barnet är inkluderat: social gemenskap till barngruppen och en lärmiljö som anpassas i relation till lärande (Matson, 2017)

Maria Warnes (2013) avhandling berör hur skolans förhållningssätt blir hälsofrämjande genom att eleverna involveras i undervisningen i ett systematiskt hälsofrämjande arbete. Faktorer som blottas kring att eleverna upplever sin egen hälsa som god och i positiv riktning framkommer genom stöd från andra elever, skolpersonal och familjens ekonomiska situation. Warne (2013) lyfter dock specifikt delaktighet i klassrummet, att eleverna har inflytande i sin utbildning som ett hälsofrämjande element. Den upplevda delaktigheten hos eleven lyfts fram, men samtidigt påpekar resultatet att det skiljer sig mellan olika grupper. Avhandlingen beskriver olika utmaningar för att skolan skall bli hälsofrämjande för alla, varav en utmaning är att delaktighet måste anpassas kring olika förutsättningar hos eleven. Detta styrks även av Louise Perssons (2013) avhandling vilket undersöker en hälsofrämjande skola och vars resultat nämner barns delaktighet inom skolan. I resultatet betonas vikten av sociala relationer mellan elever, normer, attityder och klimatet mellan eleverna. Avhandlingen använder begreppet psykosocial för att beskriva till vilken grad skolan hanterar klimatet mellan eleverna utanför klassrummet, men inom skolområdet.

2.2 Samverkan

Forskning kring barn med neuropsykiatriska funktionsnedsättningar i den skandinaviska definitionen av fritidshemsverksamheten är inte en självklarhet. Avhandlingar och publikationer som även berör samverkan med vårdnadshavaren i fritidshem lyser med sin frånvaro. Därav berör följande avhandlingar skolverksamheten som helhet och vårdnadshavarens delaktighet i barnets skolgång. Matsons (2017) avhandling återfinns inom välbefinnande där samma avhandling även berör vårdnadshavarens delaktighet i barnets skolgång. Avhandlingen beskriver ett resultat med en gemensam faktor, vilket är att delaktighet innebär någon form av kamp med skolan. Majoriteten av vårdnadshavarna beskriver övervakning och ett ansvar över att hålla koll på skolan. Hos missnöjda vårdnadshavare beskrivs två olika anledningar till missnöje. Ena gruppen vill egentligen att barnet ska stanna kvar i reguljär klass men väljer trots det att flytta barnet då de anser att skolan inte klarar av att anpassa miljön. Den andra gruppen av vårdnadshavare vill flytta sitt barn till en skola som erbjuder specialundervisning men bor i en kommun där det inte finns tillgängligt (Matson, 2017).

En nyutgiven svensk avhandling berör samverkan mellan mödrar till barn med NPF-diagnos och skolan. Emma Laurins (2021) avhandling undersöker strategier hos mödrar gällande att deras barn får rätt stöd i skolan och den sociala användningen av barnets diagnos, utifrån mödrar och skolans perspektiv. Resultatet tar upp att handlingsutrymmet för att få rätt stöd för

sina barn kan förklaras genom olika positioner av tillgångar. Dessa positioner kopplas till ekonomiska och kulturella resurser. Mer intressant för vår studie är vad avhandlingen kallar för mödrars känslopraktiker; ett begrepp som beskriver disciplinering av känslor inom möten med skolan utifrån hur man bör agera i den sociala strukturen. Avhandlingens resultat visar att mödrarnas hantering av sina egna känslor är en faktor som påverkar omfattningen av stöd deras barn får tillgång till i skolan. Mödrars disciplinering av känslor påverkar även hur stor utsträckning av förståelse som mödrar återskapar för barnet och för sig själva. Avhandlingen beskriver moderns disciplinering av känslor som både öppnande eller stängande i relation till utbildningsvägar för deras barn. (Laurin, 2021) Avhandlingens viktigaste resultat enligt Laurin (2021) är att det finns ett tungt individuellt ansvar på mödrar när skolgången för deras barn inte fungerar. Vägen att få tillgång till rätt skola och stöd ligger huvudsakligen på vårdnadshavaren.

3. Teoretisk anknytning

Nedan presenterar vi våra teoretiska förhållningssätt som legat till grund för vårt arbete. Först presenterar vi socialkonstruktionismen följt av en förklaring av begreppet diskurs.

3.1 Socialkonstruktionism

Eftersom vårt syfte med denna uppsats är att skildra diskurser bland vårdnadshavare till barn med Neuropsykiatriska funktionsnedsättningar (NPF) och deras konstruerande av *samverkan* och *välbefinnande* för barnen i fritidshem valde vi att inta ett *socialkonstruktionistiskt perspektiv*. Perspektivet socialkonstruktionism innebär enligt Winther Jörgensen och Phillips (2000) att vi inte kan ta våra föreställningar om världen för givet som objektiva insikter, utan dessa ska enligt teorin ses som konstruktioner.

Människan som individ konstrueras i sociala möten och ses som en produkt av dessa tillfälligheter samt av historiska register beroende av kultur och uppväxtförhållanden. Människan saknar därmed en specifik natur och hens förståelse av omvärlden är inte närmare en sanning än någon annans förståelse av sin sanning (Winther Jörgensen & Phillips, 2000) Något som förklarar detta är hur vi som människor fördelar kvinnor och män i kategorier med utgångspunkt i biologiska olikheter. När vi antar ett socialkonstruktionistiskt perspektiv ser vi hur denna uppdelning är satt av normer utifrån en viss kultur med föreställningar om olika agerande hos män och kvinnor. Kunskap om omvärlden konstrueras med påverkan av historiska och kulturella aspekter, mellan individer i språkliga möten och genom dagliga interaktioner utifrån dessa erfarenheter. Det skapas alltså hela tiden nya versioner av kunskap i sociala processer.

Winther Jörgensen och Phillips (2000) förklarar att språkanvändningens skiftning över tid och rum avgör det mänskliga livets variationsrikedom och konstruktion av identiteter. Det är alltså i sociala möten som människor blir just människor. Människan ses som en reflekterande, inkännande, tänkande och handlande individ i interaktion med andra i olika sociala sammanhang. Språket i interaktionen är inte neutralt utan värderande och en del i skapandet av den sociala verkligheten, en skapare av fenomen i samhället.

3.2 Diskurs

Begreppet *diskurs* återfinns som Svensson (2019) beskriver i akademiska kretsar och är en allmän definition av begreppet vilket kan beskrivas som konversationen om ett fenomen. Därav är det inte främmande att nyblivna studenter inte förstår begreppets innebörd, att det enbart är ett exklusivt ord för samhällets högtbildade. Diskurs kan förklaras som ett bestämt sätt att tala om och förstå världen, eller ett utsnitt av världen (Winter Jørgensen & Phillips, 2000). Diskurs bör betona på *hur* man pratar om ett fenomen där syftet är att få ökad förståelse för hur människors vardagliga liv och samhället konstrueras genom språkanvändningen (Svensson, 2019).

Vår studie undersöker vilka diskurser som etableras av vårdnadshavare i relation till våra undersökningsfrågor. Studien utgår från en diskurspsykologisk tolkning av begreppet diskurs, vilket innebär att barnets välbefinnande och vårdnadshavarens samverkan med fritidshem blir meningsfulla fenomen genom olika former av språkbruk (Bergström & Ekström, 2018). Vårt teoretiska ramverk tar avstamp i att språkbruk har två huvudfunktioner. Den första funktionen är kunskap vilket är kopplat till en världsbild utifrån ett konstruktionistiskt synsätt. Den sociala verkligheten och kunskapen om vår värld skapas eller en mer passande konstrueras av människan i mellanmännsliga praktiker. Man kan inte beskriva fritidshem utan tolkningar, kunskap och värderingar utan rådande föreställningsramar. Svensson (2019) beskriver detta ramverk av föreställningar som en artificiellt skapad förståelse. Kunskap eller samhällets "sanningar" är därför knutet till specifika sammanhang, tidpunkter och kulturer. Språkets andra huvudfunktion är att språkbruk är en aktiv handling där språket har effekter som leder till handling. Svensson (2019) använder diagnosen adhd för att illustrera att språkbruk är både kunskap bunden till samhällets dominerande ideer samt att språket är en handling som har effekter på oss själva och omgivningen. En diagnos från sjukvården är en språkhandling, en handling som kan innebära stöd och förståelse från omgivningen. Men även en handling som kan konstruera en ny självbild hos individen samt nya föreställningar hos andra. Diagnosen är även kunskap där samhällets dominerande ideer är att individen har svårigheter att sitta still och koncentrera sig (Svensson, 2019).

Studien utgår från en dialektisk syn på språk, vilket innebär att individer är både producenter och produkter av en diskurs. Individen är dock inte fri att producera diskurser utan gränser. Bergström och Ekström (2018) understryker att inom diskurspsykologi är synsättet att individens föreställningsramar är påverkade av samhällets dominerande diskurser. Till skillnad mot andra diskursanalytiska teorier har individen repertoarer med olika tolkningar av en dominerande diskurs som medvetet och ibland omedvetet kan användas av individen. Använder man en tolkningsrepertoar i Svenssons (2019) tidigare beskrivna exempel om adhd och koncentrationssvårigheter, skulle man kunna använda ordet nyfiken istället för koncentrationssvårigheter. Man beskriver adhd som nyfikna individer, istället för individer med bristande koncentration. Detta är en tolkning av en dominerande diskurs som eventuellt är mer gynnsam i vissa situationer för personen med diagnosen.

I vår studie används begreppet diskurs som ett analysverktyg för att undersöka olika tolkningar utifrån barnets välbefinnande och samverkan med fritidshemmet och om dessa tolkningar pekar ut subjekspositioner.

4. Metod

Vi har haft diskursanalysens perspektiv som utgångspunkt med diskurspsykologi som vald metod. I detta kapitel presenteras diskurspsykologin samt de analysverktyg som vi använt oss av under framtagandet av vårt resultat och analys.

4.1 Diskurspsykologi och dess begrepp som analysverktyg

Med avsikt att studera vårdnadshavares diskurser om samverkan med personal i fritidshemmet och välbefinnande för vårdnadshavarnas barn med NPF i verksamheten valdes diskursanalysens perspektiv med inriktning på diskurspsykologi som metod. Metoden ska enligt Winther Jørgensen och Phillips (2000) ses i en helhet tillsammans med det teoretiska perspektivet socialkonstruktionism som presenterades under teoriavsnittet. Under punkterna 4.1.1 till 4.1.5 återfinns beskrivningar till analysverktygen; *tolkningsrepertoarer, tematisering och kategorisering, variationer, subjektpositioner, agentskap och emotioner*.

Diskurspsykologi ses mer än som bara en metod i en analys av sociala fenomen. Till skillnad mot andra inriktningar inom diskursanalys undersöker diskurspsykologi de småskaliga diskurserna. Eftersom vi studerar vårdnadshavares diskurser gällande välbefinnande för deras barn med NPF och samverkan med fritidshem passar denna metod väl in som metod till vår analys. Jonathan Potter och Margaret Wetherell (1987) kritiserade resultat som drar slutsatser om människans inre processer utifrån orsakssamband när individen beskriver sig själv logiskt och sammanhängande. Potter och Wetherell (1987) menar att människans beskrivning av sig själv och sitt handlande inte alltid är konsistent och sammanhängande, istället är människans språk fyllt av motsägelser (Johansson & Lalander, 2018). Individer använder enligt diskurspsykologin flera diskurser och ambivalensen av dessa diskurser beskrivs som *variationer* vilket är en viktig del av metoden (se 4.1.3). När vårdnadshavarna beskriver sin upplevelse av barnens välbefinnande och samverkan med fritidshem har vi noga undersökt dessa variationer.

Fokus bör ligga på hur människan kommunicerar eller mer korrekt på människans diskursiva praktiker. Hur är dessa diskurser organiserade och vad gör de (Potter & Wetherell, 1987)? Diskurspsykologi analyserar det som är meningsskapande i en social interaktion, både icke-språkligt som språkligt, vad som sägs bakom det som sägs och hur versioner av meningssjuk både är en satt konstruktion påverkad av samhället samt konstruerad i stunden. Konstruerandet är med andra ord utifrån diskurspsykologin föränderligt beroende på situation samt vilka andra aktörer som interagerar i mötet.

För att anamma metoden behöver man överge tanken att människans handlande primärt utförs av underliggande mentala processer. Snarare att människans diskursiva praktiker både konstrueras och konstrueras av människans handlande. Peter Svensson (2019) beskriver hur Potter och Wetherell (1987) anser att människan inte nödvändigtvis väljer sitt språkbruk medvetet, det vill säga att vardagsspråket till stor del sker oreflekterat och att språket sker många gånger rutinmässigt. Våra intervjuer med vårdnadshavare ställde krav på oss som diskursanalytiker eftersom enligt Potter och Wetherell (1987, refererad i Svensson, 2019) var vår blick tvunget att vara skarpt analytisk med en öppenhet för oväntade förekomster.

Andreas Fejes och Robert Thornberg (2019) menar att diskurspsykologi ska ses som ett hantverk snarare än ett recept. Fejes och Thornberg (2019) belyser att varje liten sekvens av data som bearbetas och som man kan anse vara ett "misstag" är en del av processen som

hjälp en vidare framåt genom att lära känna dessa misstag. Det var av vikt att analysera istället för att försöka summera samt att inte skriva påståenden som att ”citatet talar för sig självt”. Poängen här ligger i att förklara hur detaljerna i diskurserna konstruerar en version av verkligheten. Vidare lyfter Fejes och Thornberg (2019) att det är en fördel att diskutera och analysera datan med någon eftersom man lägger märke till olika saker. Detta gav oss en möjlighet att diskutera varsin analys samt ge feedback till varandra. Vi behövde nog överväga de utvalda citaten om de representerade vårt material som en helhet. De utplockade citaten gav exempel på framträdande mönster sammansatta i berättelser vilket hjälpte oss att argumentera för våra slutsatser samt ökade också transparensen i studien (Fejes & Thornberg, 2019).

4.1.1 Tolkningsrepertoar

Wetherell (1998, refererad i Bergström & Ekström, 2018) menar att det återfinns variation och konkurrerande uppfattningar inom diskurser i form av *tolkningsrepertoarer* och dessa ses som någorlunda småskaliga och begränsade. Potter och Wetherell (1987, refererad i Svensson, 2018) introducerade begreppet tolkningsrepertoarer när de ville belysa kombinationen av medvetenheten gällande begränsningar och öppenheten för flexibiliteten i människors språkbruk.

Vidare menar Wetherell (1998, refererad i Bergström & Ekström, 2018) att det finns ett större antal tolkningsrepertoarer som människan utgår ifrån, väljer mellan och har skilda föreställningar om (Bergström & Ekström, 2018). Det finns med andra ord ett begränsat antal språkliga resurser inom olika sociala sammanhang (Svensson, 2018).

Genom att använda diskurspsykologi sökte vi efter meningsskapande kring individer som väljer eller tilldelas en grupp tillhörighet, exempelvis vårdnadshavare till barn med NPF. Dessa skildras via tolkningsrepertoarer som är påverkade av tidigare förståelser, för att belysa tveksamheter eller motsägelser inom vårdnadshavarnas olika diskurser (Wetherell & Potter 1987, refererad i Bergström & Ekström, 2018). Winther Jörgensen och Phillips (2000, refererad i Svensson, 2018) förklarar hur varje repertoar skapar resurser för människan som de sedan kan använda sig av i konstruerandet av sin version av verkligheten. En tolkningsrepertoar är med andra ord ett sätt att uttrycka sig om världen utifrån olika begrepp, metaforer och termer vilka vi kommer söka efter genomgående i analysen av vårdnadshavarnas olika diskurser.

4.1.2 Tematisering och kategorisering

Svensson (2019) beskriver *tematisering* som olika *kategorier* vilka skapas av individen som utför undersökningen. Det är alltså inte kategorier som finns naturligt inneboende i det empiriska materialet. En kategori inom en tematisering består av ett empiriskt fynd, något som är relaterat till undersökningsfrågorna. För att ett tema ska bildas räcker det inte enbart med att hitta olika kategorier. Svensson (2019) påpekar att den som gör studien bör sätta en etikett på kategorin där syftet är att etiketten har en symbolik som beskriver det mest essentiella innehållet inom kategorin. Generellt är det vanligt att kategorier överlappar varandra, att det finns stora likheter men ambitionen bör vara att hitta stora skillnader. Svensson menar att tematisering kräver disciplinerad kreativitet där valet av ordet disciplin uppkommer eftersom tematisering kan sväva iväg och ta upp mycket tid. Syftet med tematisering är av en pedagogisk art där etiketten är en illustration som bör göra komplicerade empiriska fynd mer tillgängliga för läsaren. Kategorierna inom tematisering bör alltid vara relevanta för studiens syfte och frågeställningar (Svensson, 2019).

4.1.3 Variation

Ett verktyg som används inom diskurspsykologi som vi också tagit användning av för att nå en djupare dimension i vårt arbete är *variationer*. Holmberg (2010) beskriver att verktyget *variation* används för att få syn på de olika versioner av samma fenomen som uppstår när människor konstruerar en diskurs. I vårt fall har vi analyserat olika versioner inom de olika tolkningsrepertoarer som framkommit hos vårdnadshavarna. Ambivalenser, tveksamheter och motsägelser kan visa brytpunkter mellan tolkningsrepertoarer vilka ska lyftas för en rättvis bild av diskursen. Dessa variationer beskriver vi *som* någonting, exempelvis välbefinnande *som* gemenskap och välbefinnande *som* struktur, där välbefinnande konstrueras som gemenskap och/eller struktur.

4.1.4 Subjektsposition

Subjekt som term inom begreppet subjektsposition innebär bestämda sociala positioner för människor inom olika diskurser. Dessa kartläggs med hänsynstagande till aktörers/människors positioner och identiteterna ses som instabila jag som söker identifiering i dessa *subjektspositioner* (Bergström & Ekström, 2018). Inom varje subjektsposition agerar människan utifrån sitt egna filter huruvida de ser på omvärlden där detta både begränsas och möjliggör handlingar för individen (Bergström & Ekström, 2018). När vårdnadshavaren intar denna subjektsposition blir deras sanningar också personliga. Subjektspositionen bestämmer hur vårdnadshavaren förstår sig själv utifrån sin omvärld och sin uppgift som vårdnadshavare.

4.1.5 Agentskap och emotion

Wiggins (2017) beskriver olika kategorier för att analysera specifika positioner som sedan skapar en subjektsposition, ett filter i vårt fall för vårdnadshavarna som kan agera inom en specifik situation. Analyseringsverktyg för att identifiera dessa kategorier inom subjektspositionerna består av Wiggins diskursiva verktyg; *agentskap* och *emotioner*. Agentskap inom diskurspsykologi beskrivs som aktivt eller passivt. Wiggins (2017) menar även att agentskap kan flyttas till någon som inte är närvarande inom diskursen, att ansvaret inte ligger på någon inom samtalet. I vårt fall ser vi att fritidshemmet kan inneha detta agentskap. Emotioner beskriver Wiggins (2017) vara ord som syftar till känslotillståndet hos informanterna vilket vi kommer använda oss av i vår analys av vårdnadshavarnas diskurser om välbefinnande hos barnet och samverkan med fritidshemmet.

4.2 Genomförande

Nedan följer hur vi gått tillväga i vårt arbete där vi valde att dela upp delarna i *Intervju, Datainsamling och Urvalsprocess, Transkribering och kodning av data, Etiska överväganden* samt *Studiens tillförlitlighet* för att få en tydligare bild av hur vi arbetat med diskurspsykologi som metod. För att kunna förhålla oss till alla delar har vi använt en tidsplan för att få syn på hur lång tid varje steg får ta samt noggrant uppdaterat tidsplaneringen vid varje färdigställd del (Patel, 2019).

4.2.1 Intervju

För att uppnå vårt syfte med arbetet samt kunna besvara våra undersökningsfrågor valde vi enligt Ahrne och Svensson (2015) semistrukturerade kvalitativa intervjuer som empirisk metod då vi ansåg detta var mest lämpat för vår studies validitet. Enligt Winther Jörgensen och Phillips (2000) är semistrukturerade intervjuer vanligt med diskurspsykologisk ansats

istället för strukturerade intervjuer eller frågeformulär. Genom kvalitativa intervjuer kunde vi som intervjuare se till att beröra de teman vi var intresserade av samt att respondenterna kunde konstruera längre svar, dels på eget initiativ men också med hjälp av våra följdfrågor (bilaga 3). Följdfrågorna medförde att varje intervju blev unik samt att intervjumallen inte var tvungen att följas till punkt och pricka. Detta gav en bredare bild och dimension av vårdnadshavarnas berättelser (Ahrne & Svensson, 2015). En kvalitativ forskningsintervju utgår enligt Kvale och Brinkmann (2009) från respondentens synvinkel och förståelse av världen vilket också går i linje med diskursanalys där fokus ligger på hur den sociala verkligheten *konstrueras*, inte hur den faktiskt är (Nylén, 2005).

Vi utformade först en tematiserad detaljerad intervjumall för att få syn på de teman som var av störst intresse utifrån vårt syfte och frågeställningar som sedan resulterade i en intervjumall med öppna frågor samt med förslag till följdfrågor. Våra frågor inklusive följdfrågor var öppna utformade eftersom vi eftersökte olikheter vilket är vad man är ute efter i en diskursanalys. Bergström och Boréus (2005) betonar vikten i utformningen av intervjufrågorna eftersom vi som intervjuare är med och konstruerar samtalen och avgör också vilka svar som blir användbara till analysen.

Detta medförde att vi la mycket tid på att diskutera intervjumallen mellan oss och även i kombination med vår handledare. Utöver detta tog vi hjälp av närstående som fick komma med synpunkter om framförallt starten av intervjun. Enligt Kvale och Brinkmann (2009) är de första minuterna avgörande i en intervju där vi som intervjuare ska skapa god kontakt genom att uppmärksamt vara intresserade och lyssna där vi respekterar det som respondenten säger. Dessa församtal gjorde att vi som intervjuare kunde lätta på stämningen samtidigt som vi förklarade hur intervjun skulle gå till. Vi utförde sedan en ordentlig pilotstudie med en tidigare kurskamrat som kom att bli en av informanterna i vår studie.

De semistrukturerade intervjuerna ställde många krav på oss eftersom vi hela tiden fick ta nya beslut under intervjuens gång. Att ha några standardfrågor som utgångspunkt var bättre inför jämförelse intervjuerna emellan till analysen när vi skulle ge svar på våra undersökningsfrågor (Ahrne & Svensson, 2015). För att låta variationer komma fram i intervjun enligt en diskurspsykologisk ansats och för minimering att på egen hand tolka eller bedöma i intervjuerna valde vi att båda två skulle vara med på alla intervjuer. Vi delade upp intervjumaterialet genom att en av oss ledde första delen av intervjun med den andra fokuserade på att ställa följdfrågor varav vi bytte efter att ungefär halva intervjumallen var genomgången. Även om båda fokuserade på vad som sades i intervjun möjliggjorde denna uppdelningen att en kunde fokusera mer på att intervjua medan den andra fokuserade på att ställa följdfrågor. Dessa förtydliganden från respondenten var av fördel inför tolkningsarbetet i analysen. Den som intervjuades fick också utrymme att omformulera sig samt ställa frågor till oss. Uppdelningen mellan oss medförde att det var enklare att få till ett flytande samtal vilket är vad diskurspsykologisk ansats eftersträvar.

Kvale och Brinkmann (2009) menar att genom samtal lär vi känna varandra och får en chans till utbyte av erfarenheter utifrån den världsbild den andre har. När vi intervjuade skapades ett samtal utifrån vad vi som intervjuade ställde frågor om tillsammans med det som respondenten svarade (Kvale & Brinkmann, 2009). I intervjun där den ena av oss hade en relation till den responderade valde vi att båda var närvarande men att den utan relation ledde intervjun för att minimera påverkan och tolkningar med bakgrund i förförståelse till det som respondenten svarade (Kvale & Brinkmann, 2009).

Vi var intresserade av att belysa endast vårdnadshavares perspektiv med ett diskursanalytiskt tillvägagångssätt och letade inte efter en generalisering med en samlad sanning, därav var kvantitativ metod med enkäter aldrig intressant för oss. Fokusgruppsintervjuer diskuterades men valdes bort eftersom vi inte behövde få syn på argumentation för deras diskurser utan snarare att de skulle få möjlighet att prata fritt utan påverkan från andras erfarenheter. Intervjuer av lärare i fritidshem samt observationer var också av intresse men valdes bort av tidsbrist, likaså utvecklingsarbete.

Enligt Ahrne och Svensson (2015) rekommenderas att minst sex till åtta intervjuer ska genomföras för att få en tillförlitlig data. Vi planerade för att utföra tio intervjuer med ett utrymme för bortfall. Två ställde in vilket resulterade i åtta utförda intervjuer. Vi anser dock inte att vårt resultat påverkades av dessa två bortfall eftersom vi aldrig var intresserade av personerna i sig utan deras olika diskurser kring barn med NPF i fritidshem. Intervjuerna varierade mellan 45 min till 1,5 timme.

4.2.2 Datainsamling och urvalsprocess

Vi tog kontakt med respondenterna genom att skicka information om vår studie, intervjuens upplägg och en efterföljande förfrågan om deltagande i flertalet olika forum på Facebook, baserade på relation till barn med NPF (bilaga 2). Vårdnadshavarna ansökte till oss via messenger på Facebook med hjälp av kontaktinformationen vi delgett via forumen. Vi gav förslag på olika datum där de fick önska tider för intervjutillfällena som vi sedan bekräftade. Vi utförde intervjuerna på Zoom och Teams vilket resulterade i ett urval från hela Sverige. Detta var ett strategiskt beslut eftersom vi kunde få en spridning över hela landet som annars inte hade varit möjligt om vi hade träffats fysiskt. Dock krävdes det mer av oss som intervjuare för att hålla igång samtalen då intervjun blev mer formellt när vi inte träffades fysiskt (Ahrne & Svensson, 2015). Intervjuerna kunde filmas och respondenterna hade möjlighet att sitta var de ville och kände sig bekväma med. Att ha intervjuerna inspelade via ljud och filmupptagning var en stor fördel eftersom vi kunde spola tillbaka ljudupptagningen för att komma åt de citat vi ville analysera mer detaljerat. Vid varje tillfälle vi lyssnade om på en ljudupptagning skapades ett utrymme för att få syn på något nytt vilket lämpar sig mycket väl vid en diskurspsykologisk analys av vårdnadshavares konstruktion av samverkan och välbefinnande för barn i fritidshem. Inför intervjuerna skickade vi ut samtyckesblankett via mail som de kunde läsa igenom innan vi utförde intervjuerna (bilaga 3) enligt forskningsetikens fyra huvudkrav (Vetenskapsrådet, 2002).

Urvalet blev vårdnadshavare till barn med olika diagnoser inom NPF. Information kring diagnoser fick vi kortfattat genom att de som var intresserade gav oss en kort bakgrund om sig själva i samband med att de sökte sig till oss via Messenger. Att använda sig av respondenter från forum på Facebook ansåg vi vara en stor fördel eftersom de medverkande redan hade tagit ett steg in i att vara en del av en diskursiv värld. De medverkar i dessa plattformar för att kunna göra sin röst hörd men också för en chans till ytterligare förståelse genom att ta del av andras berättelser i liknande situationer. De uttryckte sin chans att bidra till mer kunskap om barn med NPF i fritidshemmet (och i skolan). Respondenterna var representerade från hela landet men två kom från större städer vilket gjorde det möjligt för deras barn att förflyttas till SU-grupp framtagen specifikt för NPF problematik. En tredje flyttade till en annan stad där skolan hade en integrerad särskild undervisningsgrupp.

Sex av åtta respondenter var inte tidigare kända för oss, vilket innebär att vi hade en relation till två av de responderade där en fick agera pilotstudie som sedan även kom att bli en av de kvarstående intervjuerna med värdefulla diskurser. Den andra intervjun, en lärare från tidigare

VFU med barn med NPF som gått i fritidshem för flertalet år sedan, satte vi upp i början av studien innan vi visste hur stort intresse som studien skulle få, men den visade sig ge en bredare variation till vårt material.

4.2.3 Transkribering och kodning av data

När respondenterna hade godkänt att bli intervjuade startade vi de olika inspelningarna vilket var ljudupptagning via telefon och videoinspelning via Zoom. Dessa transkriberades sedan med hjälp av Word samt att vi i efterhand lyssnade igenom för en grovtranskription (Jefferson, 2003) där vi korrigerade manuellt de ord som inte transkriberades korrekt med hjälp av de digitala transkriberingsverktygen. I grovtranskriptionen gjorde vi om texten till vårt skriftspråk för att enklare kunna arbeta med materialet. Transkriberingsmaterialet delade vi upp mellan oss när vi arbetade med texterna för att sedan ta del av varandras texter. Båda har under hela arbetet haft tillgång till varandras ljudupptagningar. Vi översatte texterna så korrekt som möjligt men tog bort upprepningar av samma ord, utfyllnadsord, dialektala uttryck samt satte punkter, stor bokstav, kommatecken, utropstecken för att belysa ord som uttrycktes starkare och pauser i form av tre punkter "...". Genom att göra dessa manuella korrigeringar förenklades läsningen av texterna samt att vi kunde hålla oss nära talspråket vilket medförde att texten blev mer äkta och levande. Citat med tre punkter inom parentes "(...)" menas att en mening är borttagen för att enklare kunna följa kärnan i texten. Fyra punkter inom en parentes "(...)" innebär att det är mer än en mening som är borttagen men tillhör samma respondent och tema. Videoinspelningen via zoom hade kunnat berika materialet ytterligare genom analys av ansiktsuttryck och gester vilket kan vara av intresse vid diskurspsykologisk metod men på grund av önskan om skyddande av integritet av respondenterna raderades dessa filmer direkt efter att transkriptionerna utförts.

Vi följde de steg som krävs vid en diskurspsykologisk ansats (Ahrne & Svensson, 2015). Efter att vi bearbetat en överblick läste vi noggrant om de transkriberade intervjuerna flera gånger, var för sig och tillsammans för att efterhand se de teman som växt fram. Eftersom båda två har haft tillgång till all ljudupptagning och transkriberat material har vi kunnat gå tillbaka och analyserat tillsammans för att minimera risk för egna tolkningar i transkriberingarna. Boréus och Bergström (2018) betonar vikten av denna del eftersom språket är i fokus i en diskursanalys. Vidare kunde vi i detalj återberätta hur de beskrev sina känslor men inga egna påståenden om dem, fokus låg på hur språket konstruerades för att få deras version sin verklighet (Jefferson, 2003).

I nästa steg identifierade och analyserade vi var för sig med uppdelat transkriberat material och därefter tillsammans gällande de sociala handlingarna och hur de samspelade. Exempel här är hur informanten *uttrycker, illustrerar* eller *etablerar* någonting. Diskurspsykologin menar att en människa aldrig "bara pratar" utan att det alltid finns något annat som sker bakom orden. Vidare började vi fokusera på våra specifika analytiska frågor. Med utgångspunkt i exempelvis hur *välbefinnande hos barnen* konstruerades av vårdnadshavare gick vi över delar av materialet, antingen av specifika citat eller större stycken. Detta gjorde vi för att få en känsla av det som uttrycktes i vårt material. Enligt Ahrne och Svensson (2015) är diskurspsykologin likt andra kvalitativa analyser datadriven, det vill säga att vi utgick från våra undersökningsfrågor som en guide men att vi påverkades av det som hände efterhand vid bearbetning av materialet. I detta skede kunde vi gemensamt se hur teman började växa fram och vilka som framkom som tolkningsrepertoarer. Därefter kodade vi om datamaterialet utefter de analytiska frågorna. Här plockade vi ut citat genom att gå igenom all data där de olika analytiska frågorna uppkom. Här menar Ahrne och Svensson (2015) att det är bättre att ta ut flera exempel för att senare ta bort vilket vi också gjorde. Dessa citat sattes in i

gemensamma google drive-dokument där alla citat kommenterades till ett senare skede i analysprocessen. När detta var gjort behövde de ses över och transkriberas i detalj på nytt. Det är enligt Jefferson (2003) inte möjligt att koda och analysera allt grundligt med diskurspsykologi vilket gjorde att vi valde ut kategorier. Vi förde in alla citat under olika framkomna kategorier utifrån likheter och mönster av små diskurser eller tolkningsrepertoarer med stöd i våra forskningsfrågor. Dessa tolkningsrepertoarer bearbetades och analyserades sedan var och en. Boréus och Bergström (2018) menar att man måste påbörja analysen med inledande teman för att i ett senare skede analysera mer detaljerat. Det blev tydligt längs med vägen att de sektioner vi först trodde var mest relevanta ändrades efterhand desto längre vi kom i analysprocessen, vilket också är vanligt med en diskurspsykologisk ansats (Jefferson, 2003). Vi fick gå tillbaka för att omkoda ny data genom att lyssna om på vissa sekvenser för exempelvis pauser och annan information som gav ytterligare dimension till vår analys. Vi fick också ta tillbaka diskurser som tidigare hade plockats åt sidan (Jefferson, 2003).

Som ett sista steg för att förbättra analysen upprepade vi steget att analysera de sociala handlingarna och samspelet där vi letade efter likheter i materialet och samlade in de fall som avvek från de andra. Dessa fall menas citat som gick under samma analytiska fråga men avvek från de andra citaten. Vi hittade en avvikande respondent som var av så pass stor tyngd att vi behövde bearbeta det intervjumaterialet ytterligare för att få en större förståelse kring motsättningarna. Som analysverktyg använde vi de som vi nämnt tidigare här och under punkterna 4.1.1 - 4.1.5; *tolkningsrepertoarer, tematisering och kategorisering, variationer, subjektspositioner* samt *agentskap och emotioner*. I vår studie hjälpte analysverktygen och begrepp vår analys gällande de diskurser som vårdnadshavarna konstruerade. Vi kunde ställa frågor till vårt material som: Hur berättar vårdnadshavarna om samverkan med fritidshemmet? Analysen riktades därmed mot respondenternas berättelser om samverkan och de mest framträdande citaten för temat kunde lyftas ut.

Variationerna landade i fem olika *tolkningsrepertoarer* inom välbefinnande samt två variationer inom samverkan vilka var de teman som dominerade berättelserna. För att beskriva dessa variationer använde vi ordet *som*, välbefinnande *som* struktur eller välbefinnande *som* gemenskap. *Subjektspositioner, agentskap och emotioner, tematisering och kategorisering* framkommer i den sista delen av analysen där fritidshemmet enligt tolkningsrepertoarerna kategoriserar vårdnadshavarna i subjektspositionerna funktionell vårdnadshavare och dysfunktionell vårdnadshavare (se 5.3). Holmberg (2010) beskriver diskurspsykologi som en flexibel metod vilket innebär att de analysverktyg som används varierar beroende på fokus på studien. Vi samlade in bevis som stärkte våra frågor genom citat i berättelser, vilket innebar att vi som tidigare förklarat började beskriva citaten tidigt i processen. Detta för att senare visa en tydlig analys för läsaren då detaljerna som framkom behövde noga bearbetning. Tolkningsrepertoarerna blev till berättelser byggda på dessa citat tillsammans med vår analys sektionerade under olika tolkningsrepertoarer samt avslutningsvis i tillhörande subjektspositioner. Vidare bearbetas dessa tolkningsrepertoarer och subjektspositioner ytterligare under *Diskussion*.

4.2.4 Etiska överväganden

Enligt Vetenskapsrådet (2002) följde vi Forskningsetikens fyra huvudkrav; informationskravet, samtyckeskravet, konfidentialitetskravet och nyttjandekravet. Informationskravet förhöll vi oss till genom att alla informanter fick ta del av vår studies syfte både skriftligt och muntligt. Vi informerade om hur vi samlar in materialet och att intervjuerna blev inspelade både via video samt med separat ljudupptagning. Johansson och Karlsson (2013) påpekar att deltagarna ska delta på sina villkor vilket gjorde att vi tydligt

informerade om att de fick avbryta när de ville utan motivering, därav uppfyllde vi samtyckeskravet. Respondenterna blev informerade om att deras ord analyseras utifrån deras perspektiv som vårdnadshavare men inte som personer i sig och att de blir helt avidentifierade i studien. I vår studie nämns alla vårdnadshavare följt av siffror, hen som pronomen samt X när barn nämns vid namn i citaten. Detta går under konfidentialitetskravet. Informanterna fick information både muntligt och skriftligt att allt material behandlas konfidentiellt och att all ljudupptagning förvaras ofrånkomligt från andra, samt att allt insamlat material förstörs så fort examensarbetet är slutfört. Vi informerade dem också om att all insamlad empiri endast används i vår studie vilket uppfyller nyttjandekravet.

Inför mötet med vårdnadshavare är det enligt Polit och Beck (2012) viktigt att se över den etiska aspekten vad gäller studier med människor. Det är av vikt att studien gör mer nytta än skada. Det fanns risker med vår studie att respondenterna kunde uppleva starka känslor i kombination med våra frågor som ställdes, ifall de upplevt något svårt i situationer för deras barn med NPF. Vi diskuterade känsligheten kring att göra en studie som berör diagnoser och barn samt att intervjua vårdnadshavare om ämnet (Polit & Beck, 2012). Vi arbetade länge med intervjumaterialet och gick igenom frågorna noggrant inför första tillfället med detta särskilt i åtanke. Vårt syfte med studien och dess nytta var att vårdnadshavarna skulle få känna att deras röster blir hörda, att någon bryr sig om och lyssnar på deras upplevelser. Eftersom ämnet vi valt är känsligt samt att vi ville få fram vårdnadshavares diskurser tog vi fram öppna frågor för ett så bra samtalsklimat som möjligt (Ahrne & Svensson, 2015). Vi förberedde vårt intervjumaterial så de känsligare frågorna inte kom i början samt att frågorna inte förekom i en viss ordning utan vi anpassade samtalen efter hur respondenterna svarade. Vi ser att vår studie kan bidra till ökad förståelse och leda till förbättringar för både fritidshemmet och vårdnadshavare. Därmed övervinner nyttan riskerna eftersom arbetet kan innebära bättre förutsättningar för fler vårdnadshavare (Polit & Beck, 2012).

4.2.5 Studiens tillförlitlighet

För att se om vår studie uppnår en god validitet, att vi “undersöker det vi avser att undersöka” (Patel & Davidsson, 2019) har vi noga beskrivit hur vårt arbete gått till längs vägen under kapitlet *Genomförande* (Bergström & Boréus 2018). När studiens delar är tydligt framskrivna är det lättare att bedöma resultatet. Vi valde att utföra en pilotstudie med en tidigare kurskamrat för att säkerställa intervjufrågornas validitet (Rennstam & Wästerfors, 2015). Vi insåg att intervjumaterialet var väl genomgången samt att vi fick testa våra digitala hjälpmedel och intervjutekniker. Vi behövde göra små korrigeringar av ett par intervjufrågor. Validiteten innebär att vi haft en kritisk blick till vår analys med hållbara argument som är väl grundade i det empiriska materialet samt är övertygande (Kvale & Brinkmann, 2014). Likaså har vi diskuterat påverkan av urval av respondenterna. Med ett urval utanför ett forum från Facebook finns möjlighet till andra diskurser. Studiens reliabilitet är en viktig del för kvaliteten i arbetet (Kvale & Brinkmann, 2014) för att forskningen ska kunna reproduceras. Detta medför att reliabiliteten av vår studie skulle kunna anses vara låg. Dock eftersökte vi inte en samlad sanning i vår studie utan variationer i det som sas inom diskurserna. Det vill säga att tanken med denna studie inte är att få exakt samma resultat vid en liknande studie igen, eftersom diskurser är i ständig rörelse. En annan diskursanalytiker skulle dock kunna få liknande diskurser med samma syfte och liknande urval av informanter eftersom de är socialt konstruerade och återigen inte bundna till individerna. Eftersom vi under hela arbetet varit två som diskuterat och analyserat resultatet i studien ökar tillförlitligheten då alla tolkningar har skett i samspel med varandra.

Som analytiker i vår reducering och analys av data behövde vi ställa oss ödmjuka till vårt resultat där vi aldrig egentligen kunde luta oss tillbaka och tänka att vi träffat helt rätt (Rennstam & Wästerfors, 2015). Analysen har beskrivits med transparens och en diskussion kring begränsningar vi har stött på längs vägen förs fram under metoddiskussion (se 6.1) (Rennstam & Wästerfors, 2015).

5. Resultat och Analys

I detta kapitel lyfts de olika mindre diskurserna och tolkningsrepertoarer inom välbefinnande och samverkan som vi fått syn på i vår analys av intervjumaterialet. Första delen analyserar *välbefinnande som gemenskap*, *välbefinnande som struktur*, *välbefinnande som frihet*, *välbefinnande som exit ticket* samt *hot mot välbefinnande*. Den andra delen behandlar *samverkan som dialog* och *samverkan som kunskap*. Vi har inom dessa tolkningsrepertoarer återfunnit två subjektspositioner som avslutar vår analys.

5.1 Diskurser om sammanhanget i fritidshemmet

Fritidshemsverksamhet beskrivs nedan som ett sammanhang, en återkommande och utmärkande illustration av vad det innebär att vara inkluderad i verksamheten utifrån vårt empiriska material. En metafor uppkom under analysen för att namnge de olika diskurserna vilken vi kommer att använda i detta kapitel av studien för att illustrera olika aspekter av välbefinnande.

Liseberg är ett nöjesfält och ett sammanhang som erbjuder välbefinnande, ett begrepp som är synonymt med positiva upplevelser. Dessa positiva upplevelser kan skapas av sociala sammanhang med en känsla av en gemenskap. Diskurser om upplevelsen skapar mening åt nöjesfältets olika miljöer. Välbefinnandet kan även återfinnas i bristen på regler där ingen kan bestämma när du exempelvis ska åka attraktionen Balder. Du behöver inte ens åka någon karusell utan du kan välja att bara njuta av sammanhanget. Du kan själv välja hur mycket av sammanhanget du vill uppleva, du har en frihet kring besluten. Liseberg anpassar även sin strukturella miljö för att sammanhanget skall vara tillgängligt för alla. Både genom rullstolsvänlig framkomlighet men även genom att låta barn med NPF gå före i köerna. Den lyckligt lottade nöjesfältetsbesökaren har även tillträde till VIP området, en möjlighet att frivilligt distansera sig från sammanhanget av olika skäl. Där kan hen återhämta sig och snabbt återgå till det händelserika sammanhanget när hen vill. Vårdnadshavares konstruktion av ett sammanhang som deras barn har tillgång till manifesteras genom ett tillträde till sammanhanget fritidshem. Tillträdet består av fyra delar som skapar välbefinnande vilka vi presenterar nedan. Dessa tolkningar är inga separata sammanhang utan konstruerar snarare ett tillstånd av symbios, som tillsammans etablerar ett välbefinnande för barnet. Den femte tolkningen visar hur man står utanför Liseberg, man ser och hör musiken men kan knappast ta del av festligheterna i samma utsträckning.

Den första tolkningsrepertoaren *Välbefinnande som gemenskap*, berör sociala aspekter som skapas inom aktiviteter med barngrupp och pedagoger. Den andra tolkningsrepertoaren beskriver *Välbefinnande som struktur*, att miljön blir anpassad eller är anpassad. Den tredje tolkningsrepertoaren *Välbefinnande som frihet*, beskriver hur valfrihet skapar välbefinnande. Den fjärde tolkningen utgörs av vad som symboliseras i metaforen genom ett VIP-område, en möjlighet att lämna sammanhanget av olika skäl, för att snabbt kunna återgå till nöjesfältet, *Välbefinnande som Exit ticket*. De fyra ovan angivna tolkningsrepertoarerna presenteras nedan

i syfte att besvara forskningsfrågan; *Vilka diskurser konstrueras av vårdnadshavare till barn med NPF om barnens välbefinnande i fritidshemmet?* Den femte tolkningsrepertoaren agerar som brygga till frågeställning två; *Vilka diskurser kring samverkan mellan vårdnadshavare och fritidshemmet konstrueras av vårdnadshavare?* När välbefinnandet är hotat ökar behovet av samverkan hos föräldrar. Därav tolkningsrepertoaren *Hot mot välbefinnande*. Vårdnadshavares konstruktioner av välbefinnande skildras i likheter och olikheter. Ibland förekommer direkta motsägelser, vilket inte skall förkastas inom en diskurspsykologisk analys (Johansson & Lalander, 2018).

5.1.1 Välbefinnande som gemenskap

Inom den första tolkningsrepertoaren återfinns välbefinnande inom gemenskapen hos barngruppen men även i relation till personal i fritidshemmet. Personalens roll i verksamheten varierar mellan hur vårdnadshavare skildrar sina barn i svårigheter men oavsett svårighet är verksamheten betydelsefull.

Jag tror att väldigt många som inte förstår hur viktig fritidshemmet är. Alltså de vuxna som är där. För att de är som sagt bara barn och spenderar otroligt mycket tid i skolan och fritids. Det är ju som sagt... det blir ju en extra vuxen. (Intervju med vårdnadshavare 2)

Sammanhanget fritidshem är rent tidsmässigt en stor del av dagen tillsammans med skolan. Vårdnadshavare 2 uttrycker en upplevd oförståelse av hur viktig närvaron av de vuxna i fritidshemmet är för välbefinnandet hos deras barn. Hen påpekar att personalen har en omedveten trygghetsroll genom att bara vara *en extra vuxen* i barnets liv. Interaktionen mellan barn och personal belyses även i nästa citat. Här konstrueras gemenskapen genom att lyfta ordet respekt:

Det här sammanhanget... hon känner att det är hennes fritids. Det är hennes skola, hon är stolt över det, hon tycker om det. Grundinställningen är ändå att hon går dit. Kanske hon inte alltid orkar eller att det inte alltid funkar, men grundinställningen är att hon tycker om det och att hon känner en samhörighet. (...) Hon har ett sammanhang där hon utvecklas och där hon liksom blir respekterad. För det är ju så...det har inte varit självklart liksom (Intervju med vårdnadshavare 4).

Vårdnadshavare 4 konstruerar gemenskap som en bekräftelse på att barnet är välkommet, även de dagar det inte fungerar. Att man blir respekterad för barnet man vill vara, inte som barnet man bör vara. Detta är en återkommande konstruktion inom gemenskap hos flera vårdnadshavare. Även när barnet vill vara som en i mängden:

Man inte ska kännas annorlunda och utanför och alltså som något besvärligt. Han har ju tyckt det varit viktigt att liksom vara som alla andra (Intervju med vårdnadshavare 1).

Vårdnadshavare 1 beskriver att barnet själv vill vara inkluderad utan att bli utpekad. Personalen avväger en balansgång av stöd som inte uppmärksammar en olikhet från andra barn i gemenskapen inom barngruppen. Betoningen på att inte vara *besvärlig* återkommer i en antonym när vårdnadshavare 3 konstruerar vikten av att vara omtyckt hos personalen:

De är väldigt bra på att säga hej och godmorgon, och kommer du, och vilka... Har du fått glasögon? Hon fick glasögon för första gången i igår. (...) Det var en jättegrej och de gjorde så att hon liksom kände att - Ja, men de här vill jag ha på mig igen för det här var ju ganska roligt. De förstod ju hur man lyfter ett barn (...) Nej men jag tror att hon känner sig inkluderad och sedd...och jag upplever det som att hon är omtyckt av alla lärare och pedagoger (Intervju med vårdnadshavare 3).

Vårdnadshavare 3 väver samman att barnet *känner sig inkluderad* med *omtyckt* genom verksamhetens personal. Här blottas även bekräftelser via hälsningsfraser och att personal lägger märke till visuella förändringar hos barnet, i detta fall hens glasögon. Vårdnadshavaren pekar på verksamhetens förmåga att lyfta barnet, en *jättegrej* antyder att vårdnadshavaren är medveten om vilken påverkan detta gör för barnet. Glasögonen används på grund av en synnedsättning och genom att personalen skapar en positiv självbild för barnet där glasögon är inkluderade lyfter barnet och stödjer också vårdnadshavaren.

När informanterna berör lärandemålet socialt lärande handlar det om att fritidshemmet erbjuder en gemenskap med andra barn. Här konstrueras något unikt för deras barn i relation till verksamheten. När informanterna kopplar ihop diskurser kring unika individer och en unik verksamhet beskrivs följande:

Vad som också är bra för båda barnen som då kommer till en skola... alltså de är inte födda i den här lilla byn som vi kommer ifrån. Bara det gör dem annorlunda, inte nog med att de har sina diagnoser. (...) De skiljer sig från det här Volvo, villa, vovve som liksom är kulturen i byn. Man är ingen äkta bybo om inte man har bott där i sju generationer, de har liksom fajtats i det. Men då har ju fritids varit jättebra i det här kontaktskapandet. Då har man ju faktiskt haft kompisar ändå, även när man inte har haft någon kompis och gå hem med, så har man ju ändå haft kompisarna på fritids. (Intervju med vårdnadshavare 5)

Vårdnadshavare 5 med två barn med NPF betonar en utsatthet av att bo i ett litet samhälle med diagnoser och att vara inflyttade till en kultur där stereotypen innebär *volvo, villa, vovve*. Genom orden att *bara det gör dem annorlunda* tillsammans med att barnen har *fajtats i det* skildrar en kamp för familjen mot hela byn. Vi får syn på hur barnen har sociala svårigheter i och utanför skolan genom att vårdnadshavaren uttrycker hur barnen inte har *någon kompis att gå hem med*. Med den uttryckta kampen som en *by* kan ge bara för att det är en liten ort med mindre olikheter visas hur fritidshemmet är och har varit ett betydelsefullt inslag för dessa barn vad gäller social gemenskap. När bristen på förståelse inom det sociala spelet leder till att de intervjuade vårdnadshavarnas barn inte alltid har så mycket vänner erbjuder fritidshemmet ett sammanhang av gemenskap.

Man hamnar ju i ett sammanhang då. De hamnar ju i ett kompisammanhang med stöd av vuxna och det är ju det som så många gånger NPF barnen behöver. Den här tolken i det sociala samspelet. (Intervju med vårdnadshavare 5)

Vårdnadshavare 5 betonar här vikten av personal i fritidshemmets roll som *tolken i det sociala samspelet* vilket är något som just hens barn och andra barn med NPF behöver, som en ledsagare i barnets sociala praktiker.

En otrygghet är att det sociala kanske inte alltid fungerar. Du vet kanske inte riktigt hur du ska tolka sociala signaler och sådana delar... och då kan de ju stötta honom genom att finnas där. För att tala om hur reglerna, vad är reglerna som gäller... han kan få möjlighet att pushas; Men kom igen, nu är det din tur! När det är någonting nytt, helt nytt... Då är det ju jättesvårt. Så här; men hur ska man köra, vad ska man göra och vad vad händer om jag gör fel och sådana saker (Intervju med vårdnadshavare 1).

Vårdnadshavare 1 uttrycker hur personalen i fritidshemmet hjälper deras barn att få tillgång till gemenskapen och kan stötta dem med att belysa likheter och olikheter i sociala signaler samt vad som förväntas för att underlätta för barnet. När fritidshemmet bygger ett fundament av trygghet hos barnet och hjälper hen att vara delaktig återfinns välbefinnande. Därmed finns det även utrymme för att fritidshem blir ett unikt och givande sammanhang för just deras barn.

5.1.2 Välbefinnande som struktur

Här konstruerar vårdnadshavare struktur som värdefullt för sina barn med NPF i fritidshemmet beroende på diagnos och enskilda behov. Variationer av struktur påvisar och vårdnadshavare 4 börjar repertoaren med att beskriva hur hela miljön är anpassad efter hans barn och andra barns behov:

Det är anpassat både liksom lokaler, schemaupplägg och aktiviteter... sättet att kommunicera och förbereda. Så allt är liksom anpassat efter de här barnens behov... Jag trodde att vi hade kommit till paradiset (Intervju med vårdnadshavare 4).

När vårdnadshavaren beskriver hur de *kommit till paradiset* vilket uttrycker att det inte alltid funnits ett paradis. Vikten av struktur för hans barn är tydligt för att barnet ska må bra och skolan barnet varit i tidigare har inte varit anpassat på liknande vis. I den nya skolan återfinns strukturella förändringar som i detta fall har gjort stor skillnad för barnet. Gällande struktur lyfter vårdnadshavare 7 ett perspektiv hur hans barn har ett schema över en hel dag för att få tydliga ramar att gå efter och inte bara i skolan:

Så att hen ändå kunde följa... men att det blev mer som en likt en skoldag för X (...) Man kallar det för mjuk slöjd och hård slöjd. Så har hen haft mjukslöjden, då har det legat på fritids. Någon gång på eftermiddagen vet jag att hen har fått gjort lite sådana grejer, som de har gjort liksom i klassen” (Intervju med vårdnadshavare 7)

Citatet visar att det inte finns en direkt övergång för barnet från skola till fritids. Gränserna däremellan suddas ut vilket skapar struktur och trygghet eftersom hen hela tiden vet vad som väntar utan överraskningar som annars skulle kunna utgöra en extra osäkerhet för barnet. Fritidshemmet arbetar med att få in ämnen i verksamheten som annars ligger under skoltid och kompletterar därigenom barnets skolgång. Det blir synliggjort att det har plockats upp i fritidshemmet de ämnen som mött motstånd i skolan genom orden *sådana grejer som de har gjort liksom i klassen* vilket ger barnet större chans till att klara skolan med hjälp av dessa anpassningar. Vidare uttrycker vårdnadshavare 4 hur hans barn upplevt inkludering genom struktur och anpassningar av en utflykt:

De anpassar utflykterna så X klarar ju massa grejer nu. Men då får vi ju i förväg att det här ska vara i slutet på maj. Då har vi redan nu fått som vårdnadshavare info om detta. Och så har vi fått att vi kan prata med våra barn, eller själva ange vad vi tror är rimligt att vårt barn klarar... och då får man fylla i där: Ja, Nej; jag tror att mitt barn klarar cirka fem kilometer vandring. Ja, Nej; Jag tror att mitt barn klarar kortare vandring. Ja, Nej; Jag tror att mitt barn behöver åka hem klockan arton (Intervju med vårdnadshavare 4).

Detta var ett exempel som vårdnadshavare 4 beskrev för oss om hur ett informationsblad ser ut inför en utflykt för att hans barn ska känna trygghet i att delta och vara delaktig. Barnets förmågor och behov till anpassning blir här till ett ultimatum. Det blir synliggjort att barnet inte alltid har kunnat vara med på utflykter genom orden *klarar hon ju massa grejer nu* men att denna anpassning nu har hjälpt barnet att kunna delta. Ovanstående utsagor av vårdnadshavare påvisar att barn med NPF uppnår ett högre välbefinnande genom mer struktur.

5.1.3 Välbefinnande som frihet

Inom denna tolkningsrepertoar konstrueras *välbefinnande* i relation till fritidshemmet med begreppet *frihet* på olika sätt genom att verksamhetens inbyggda struktur delvis är mindre strukturerad i relation till skolan. Mindre struktur innebär mindre krav och tolkningen av frihetsbegreppet motsäger till viss del vikten av struktur för barn med NPF som förtydligades i föregående diskurs.

Fritids är ju mer en frihet så att han kunde välja och att röra sig och bestämma mer. Då blir det lättare. (Intervju med vårdnadshavare 1)

Vårdnadshavare F1 betonar begreppet *frihet* med valmöjligheter och att *bestämma mer* vilket visar att barnen inte bestämmer helt själva utom inom vissa ramar, med en viss struktur. En effekt av detta uttalande visar att kraven är mindre vilket skapar ett större välbefinnande hos barnet genom orden *då blir det lättare*. Vårdnadshavare 5 uttrycker en annan aspekt av fritidshemmet gällande frihet rörande hans båda barn, båda med NPF:

Man har ju den här utvecklingsförseningen i adhd, som gör att man leker lite bättre med lite mindre barn. (...) De har nog mer känt sig inkluderade på fritids med de lite yngre än vad de har känt sig inkluderade i sin skolklass. Det är ju ändå så att om du går i fyran, så är det ganska häftigt för de som går i tvåan och trean. De är ju också då lite tuffa och kaxiga på det och då får de ju lite status. Fritids har varit jättebra för dem, för de har ju ändå en chans att få bli något lite inför de andra. (...) De har fått välja vad och när de skall skina och även fått impa på yngre elever (Intervju med vårdnadshavare 5).

Här konstruerar vårdnadshavaren hur barn i olika åldrar får utrymme att finna varandra naturligt genom dessa redan inbyggda fördelar i verksamheten. Beskrivelsen av att *välja vad och när de skall skina* visar att det blir lättare för barnen att inkluderas i sammanhanget på grund av åldersblandningen. Eftersom de får ett större handlingsutrymme att själva få välja aktivitet efter dagsform utefter det som de är bra på. Samtidigt kan de också välja bort aktiviteter de inte känner för eller inte känner sig bra på. De har större möjligheter till inkludering i fritidshemmet när de sociala svårigheterna med barn i samma ålder annars kan stå i vägen, som i deras klass i skolan. Känslan av att känna sig bra på något är extra fördelaktigt för de barn där skolan inte fungerar, självkänslan som får motstånd i skolan får i fritidshemmet utrymme att stärkas. Vidare får vi också syn på hur självkänslan och självbilden hos barnen stärks men också kan stärka andra genom denna åldersblandning. Vad som blir tydliggjort är friheten att leka med den som man fungerar bäst med oavsett ålder och krav på att göra på något annat sätt minskar. Åldersnormer utmanas och socialt lärande får ta vid.

Vårdnadshavare 6 förstärker tidigare utsaga genom att ta upp ett exempel:

Hen är fortfarande så pass barnslig. X är född i november och är sen i utvecklingen så hen leker ju fortfarande. Hen älskar ju liksom att hänga med ett gäng. De klättrar ju fortfarande i klätterställningarna och rutschkanorna och gungar... och liksom gör sådana saker, leker fantasilekar (Intervju med vårdnadshavare 6).

När vårdnadshavare 6 använder begreppet *barnslig* tillsammans med *fortfarande* tolkas en norm om att vara på ett annat sätt i den åldern. Vikten av att få vara sig själv tillsammans med andra oavsett ålder i lekar som faller barnet in blir synliggjort då vårdnadshavare 6 också använder begreppet *älskar* i avseende att betona hur hen har tillgång till ett gäng som också

gillar att leka barnsliga lekar. För att summera tolkningen av frihet i fritidshemmet får vi syn på ett barn som har assistenter i skolan men ser det som en frihet att vara utan:

X har snarare tyckt att hen har känt sig lite övervakad av assistenter. Så hon tyckte det var skönt, att nu kunde hon köra sitt race. Det blir inte lika övervakande. Men det har alltid funkat bättre på fritids ska jag säga än vad det har gjort i skolan. Just för att fritids har ju kunnat vara flexibla (Intervju med vårdnadshavare 5).

Vårdnadshavare 5 betonar hur hen kan *köra sitt race* på grund av ett flexibelt förhållningssätt hos personalen i fritidshemmet och fritidsverksamheten som helhet. Den direkta konsekvensen av yttrandet att det *alltid funkat bättre på fritids* visar att skolans upplägg inte har utrymme för flexibilitet i samma utsträckning och därmed inte är lika fördelaktig för barnet.

5.1.4 Välbefinnande som Exit ticket

Utifrån materialet kunde slutligen den sista tolkningrepertoaren identifieras som stödjande av barnets välbefinnande i fritidshemmet. Den berör den integrerade frihet som fritidshem erbjuder vilket även återfinns i tidigare tolkningar. Tillgången till frihet ställs snarare i ett motsatsförhållande inom nuvarande tolkning, där välbefinnande uppnås genom att temporärt lämna sammanhanget fysiskt. En konstruktion gällande växelverkan av intryck och upplevelser inom sammanhanget samt att friheten att lämna och återgå till sammanhanget konstrueras som välbefinnande för barnet. Vårdnadshavare lägger grunden för tolkningsrepertoaren genom en balansgång mellan fysisk inkludering och barnets självvalda exkludering, vilket illustreras i följande citat:

Det har inneburit att de har fått träna sig i det sociala spelet. Men ibland hade de samtidigt behövt få gå undan, få pausa och sen komma tillbaka in i det sociala spelet (Intervju med vårdnadshavare 5).

Vårdnadshavare 5 beskriver en utväg och ett behov av att ibland behöver hans barn gå undan och få pausa. Citatet utvecklas senare till att personalens kunskap om barnen är en avgörande faktor. Kunskapen om att hans barn har ett större behov av en exit ticket som är betydelsefull där avsaknad av kunskap kan leda till skuld och skam hos barnet. En exit ticket från sammanhanget kan genom kunskap hos personalen tillhandahålla barnet fysiska objekt som en Ipad eller öppna upp en fysisk plats som ett avskilt rum där hänsyn tas till barnets mentala mående.

Sen bara såna här små saker som retreat-plats för X. Det var ju typ bland det första när vi var med på fritids vid inskolningen, det var ju första de gick iväg och letade efter tillsammans. Ett ställe där han skulle kunna bara springa iväg till om det blir jobbigt eller så (Intervju med vårdnadshavare 7).

Beskrivningarna av små detaljer och kunskap hos personalen, beskrivs av vårdnadshavare 7 som att barnet upplever trygghet och har kunskap om att det finns en fysisk plats att fly till när sammanhanget blir överväldigande, en *retreat plats*. Det framstår i flera av vårdnadshavarnas utsagor om att fritidshem är mer flexibla än skolan kring normer och regler vad gäller användning av fysiska objekt. Vårdnadshavare 5 ger oss ytterligare en dimension genom följande citat:

Mina barn är inte speciellt... Det här att de sitter på snapchat, det är tiktok... Man sitter och tittar på videosnuttar och stänger av. Ja, det är väl deras sätt att samla energi och där får man ju vara som alla andra (Intervju med vårdnadshavare 5).

Vårdnadshavare 5 uttrycker att hens båda barn är medvetna om att de skiljer sig från andra barn genom att konstruera hur tillgången till en artefakt som erbjuder eskapism till ett annat sammanhang erbjuder barnen en arena där de är precis *som alla andra*. Där olikheten är ett val för barnet och en mental exit ticket som välbefinnande.

5.1.5 Hot mot välbefinnande

Den sista tolkningsrepertoaren beskriver konstruktioner av hinder att delta i ett sammanhang i fritidsverksamheten. Ett begränsat tillträde till sammanhanget och mindre eller inget välbefinnande för barnet där diskurserna belyser vad barnens delaktighet innebär för vårdnadshavarna. Tidigare tolkningsrepertoarer innehåller aspekter av frihet och mindre krav, beskrivna som inbyggda fördelar med fritidshem. Följande citat berör samlingar i fritidshem och när det blir ett krav:

Men skippa samlingarna, alltså det är barnplågeri att tvinga barnen att sitta i samling igen. De har liksom gått hela dagen i skolan och sen ska de sitta i samling och de ska vara tysta och de ska prickas av. Alltså man får pricka av dem i farten. Samling, ja då ska man sitta på de bestämda bänkarna och sitta stilla och så ska man vara tyst. Uppfylls inte det så händer det ingenting förrän alla är tysta. Det blir ju bara...det är alltid någon stackare med NPF diagnos som inte får ihop det, alltså den här kravsituationen (Intervju med vårdnadshavare 5).

Vårdnadshavare 5 menar att när samlingen är ett verktyg för personalen för logistik och disciplinering men skapar ett misslyckande för vissa barn. Hen betonar att skolan redan har gjort samlingar och att det inte behövs. Kontexten till citatet är att vårdnadshavare pratar om delar av verksamheten som enbart utförs i syfte för att underlätta för personalen arbete. Hen understryker att samlingen bör finnas endast för de barn som har ett behov av en lugn samling, inte för alla barn. Samtidigt betonar flera vårdnadshavare en variation till detta att deras barn försvinner in i mängden. Innebörden i följande citat uppkommer hos flera informanter där deras barn har svårt att komma in i sammanhanget:

Så ibland blir hen liksom bara stående. X har jättemycket vänner men hen har svårt att komma igång och då är det svårt för fritidspersonalen att se det (Intervju med vårdnadshavare 6).

Vad vårdnadshavare 6 beskriver som *bara stående* och utanför gemenskapen återkommer hos vårdnadshavare som framställer en påverkan av barnet i svårighet är att det märks av omgivningen. Det skapar en osynlighet som aldrig upptäcks av personalen. En annan aspekt av hot mot välbefinnande belyser en exkludering som sker mellan barn enligt vårdnadshavare:

Nu ska vi prata ihop oss och så får du vänta här... och så står dom och viskar och tror att dom är jättepédagogiska. Medan X får stå utanför och vänta på om hen får vara med eller inte. "Ja vi ska prata ihop oss nu". För om man sett att vuxna gör så, det blir så himla konstigt och jag tycker inte man kan lägga det ansvaret på barn. Då måste vuxna in och säga... men ja där ska man gå in och leda (Intervju med vårdnadshavare 3).

Vårdnadshavare 3 beskriver när hens barn blir exkluderat av andra barn så kopplas det till barnets diagnos. Barnets svårigheter och frånvaro av personalen som vägleder skapar ett orsakssamband till exkludering. Vårdnadshavare 3 upplever att det är en ansvarsförskjutning

hos personalen i fritidshemmet som bör agera annorlunda genom att *gå in och leda*. Hot mot välbefinnade tolkas även som en strukturellt inbyggd mekanism:

Skollagen vet vi ju att den inte är anpassad till ... eller ja den stora massan. Men inte de som flyter vid sidan. De små bäckarna. Skollagen är anpassad efter oss som flyter i ån (Intervju med vårdnadshavare 6).

Här konstruerar vårdnadshavare 6 hur skollagen inte är anpassad till alla individer och barns unika behov i relation till fritidshemmet anpassningar, skolverksamhet är främst är satt till *den stora massan, oss som flyter i ån* vilket får vara de avslutande orden för diskursen om hot mot välbefinnande.

5.2 Diskurser kring samverkan med fritidshemmet konstruerat av vårdnadshavare

I diskurserna om samverkan mellan vårdnadshavare och fritidshemmet har vi återfunnit två tolkningsrepertoarer där vårdnadshavares delaktighet belyses i verksamheten. Den första tolkningsrepertoaren *samverkan som dialog* lyfter hur vårdnadshavare utifrån sin kunskap konstruerar sin och sitt barns delaktighet och samarbete med verksamheten. Den andra tolkningen *samverkan som kunskap* visar konstruerade situationer där ansvaret för kunskap ligger enbart på vårdnadshavare och barnet på grund av tystnadsplikten. Dessa tolkningar besvarar frågeställningen *vilka diskurser kring samverkan mellan vårdnadshavare och fritidshemmet konstrueras av vårdnadshavare?*

5.2.1 Samverkan som dialog

Vårdnadshavare 7 introducerar diskursen om dialog mellan vårdnadshavare och fritidshemmet:

Dom tänker verkligen utanför boxen liksom och de tänker utifrån det som fungerar för X. Det är som natt och dag. Vi har ju vi haft regelbundna avstämningar och de lyssnar ju på oss och vad vi tror funkar och inte funkar... och så ser ju personalen om vad som funkar och inte funkar (Intervju med vårdnadshavare 7).

När hen beskriver dialogen används begrepp som *natt och dag* vilket visar på ytterligheter för vårdnadshavarna där det senare visar på en positiv förändring och att de har haft en tidigare upplevelse som vittnar om motsatsen. Personalen själv, baserat på en kontinuerlig dialog med vårdnadshavaren, kan se vad som fungerar bäst för barnet. Genom ett samarbete kan vi anta att det skapas större utrymme för välbefinnande för barnet. Bemötandet av personalen gentemot vårdnadshavarna konstruerat av dem visar en proaktiv inställning bland personalen och ett lösningsfokus genom orden *tänker utanför boxen* vilket vårdnadshavare 1 också påtalar:

Alltså man märker det när de försöker "kroka arm" med oss vuxna. Jag sitter ju inte på alla lösningar. Men det blir ju det bästa att man tillsammans försöker vara en detektiv alltså. Personalen jag och barnen om vad är det som passar bäst. Där är ju vissa jättebra personal som man har stött på genom åren, som inte är så pretentiösa (Intervju med vårdnadshavare 1).

Begrepp som *detektiv* förklarar det som tidigare vårdnadshavare också beskrev. Dialogen och samarbetet fungerar som ett kraftfullt redskap när man finner lösningar för barnet i verksamheten tillsammans. Vårdnadshavare 1 förtydligar också att barnen är med och

bestämmer vad som är bäst för hen samt *inte så pretentiösa* visar på att kraven på barnet till vårdnadshavaren varit anpassade. Vidare får vi berättat för oss om hur en samverkan genom dialog mellan personal i fritidshemmet och vårdnadshavare 4 har gemensamt skapat bättre förutsättningar för hur barnet kan bemötas när hen befinner sig i svårigheter:

Det finns vissa grejer som hon är väldigt engagerad i och blir upprörd över. (...) Vi får ibland tillbaka från pedagoger i sådana situationer "Ja, men du jag tog det här med den franska balkongen och nu är hon arg som ett bi på det. Då har hon liksom släppt ångest grejen och gått in i den diskussionen istället och då är det lugnt. Sen så sitter vi som sufflöser (Intervju med vårdnadshavare 4).

Här visas hur pedagoger har tagit till sig kunskap från vårdnadshavarnas arsenal av verktyg samt återkopplat till dem hur de arbetat med deras barn i en situation som varit svår med hjälp av en av dessa verktyg. I detta fall genom att börja prata med barnet om något som de vet engagerar för stunden för att frigöra barnet från sin ångest. Detta specifika detektivarbete möjliggjorde för en situation som landade i ett *då är det lugnt. Sufflöser* beskriver hur pedagogerna kunnat luta sig tillbaka och sett hur låsningarna brutits i situationen samt påverkats positivt genom att vara inlyssnande gällande den kunskap som vårdnadshavarna delgett dem utifrån deras verktygslåda. Vårdnadshavaren stöttar även personalen genom att delge händelser som kan påverka dagsform och energier vilket leder till stöttning för barnet och *skapar en trygghet* för alla involverade.

5.2.2 Samverkan som kunskap

Inom denna tolkningsrepertoar har vi identifierat hur vårdnadshavare konstruerar situationer där barnen och dem själva återgett information om sin diagnos för att vara med och skapa struktur och trygghet för vårdnadshavare, barnen och verksamheten. När lärarna själva har tystnadsplikt konstrueras andra möjligheter att delge kunskap.

Vårdnadshavare 5 inleder repertoaren med en önskan om att det borde delges mer kunskapsgenererande information om diagnosen i fritidshemmet och i skolan generellt:

Jag tycker att man skulle prata om det hela tiden med barnen och att vi skulle ha undervisning i det precis som vi pratar om Gustav Vasa. Ja, vi lär oss multiplikationstabellen och så skulle vi prata om olika diagnoser redan från de är ganska små. Men det får man inte för då pekar man ut. Precis som om inte barnen har pekat ut sig själva redan (Intervju med vårdnadshavare 5).

Här beskriver vårdnadshavare 5 *pekat ut sig själva* som en följd av barnets diagnos. Denna önskan har ett barn till vårdnadshavare 6 tagit eget initiativ till där följande excerpt återger hur hans barn pratat om sin diagnos, dock i skolan och inte i fritidshemmet:

Jag tror att det var i slutet på ettan. Så frågar X lärare om hen ville berätta om det i skolan för att de andra skulle förstå. Och då sa hon att "Det gjorde hon gärna" och det var ingen jättestor grej. Själv var det nog en ganska stor grej. Men det var en kort stund, hon tog kanske tio minuter, en kvart åt att berätta... och så gick de in och prata om NPF och då fick hon beskriva hur det var och vara tjej och ha adhd och sa "Jag är precis som du, men jag kan bli lite ledsnare och jag kan bli lite gladare ibland. Och sen ibland pratar jag ganska mycket och jag kan inte sitta still på stolen. Men jag är ju snäll som ni vet" Och det vart ju så himla avväpnande så att det blev ganska bra (Intervju med vårdnadshavare 6).

Att berätta om sin diagnos i samarbete med läraren för att ge kunskap och därmed öka förståelse för diagnosen visar ett exempel på hur kunskapsutbyte kan ske när läraren står i konflikt med sin tystnadspliktsroll även om det är ett stort ansvar att lägga på ett barn.

Vårdnadshavaren beskriver vidare hur kunskap kan hjälpa barnen i verksamheten att visa hänsyn till diagnosen. Vårdnadshavare 7 förklarar problematik kring hänsynstagandet:

Sen så krävs så mycket utav de andra eleverna att de ska vara förstående. De måste förstå varför X måste ni vet "alltid stå först i kön, eller iallafall tvåa, trea i kön. Sådana saker blir neurotypiska barn sura för, till exempel varför får X alltid äta pannkakor (Intervju med vårdnadshavare 7).

Vårdnadshavare 7 anser dock att de flesta barn är väldigt förstående och visar hänsyn när de fått kunskap till sig om diagnosen:

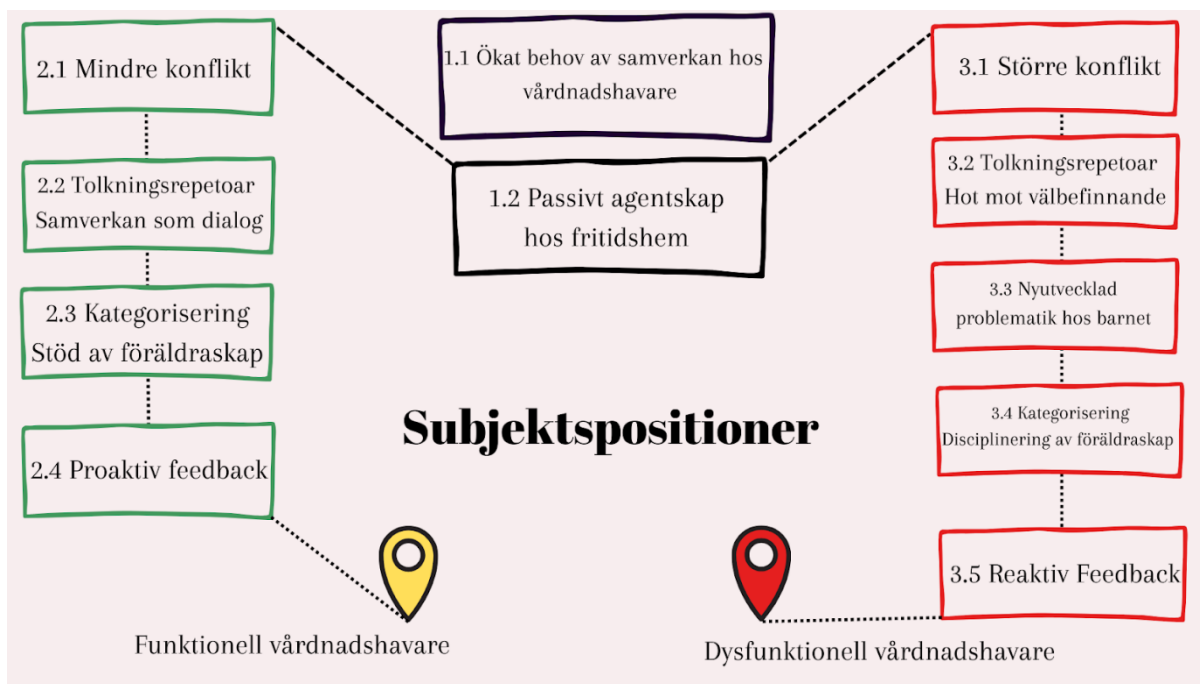
Där har vi det. Vi gjorde faktiskt så att i förskoleklass på första klassträffen som vi hade så ställde jag mig upp och berättar vad NPF betyder. Vad autism är och hur det kunde gestalta sig. Sen så hade jag tryckt ut Attention beskrivningar på informationsblad och bad att de skulle ta hem till sina barn och prata mer om det. Ja, att dessa barn behöver mycket space. Han kan liksom behöva en och en halv meters avstånd och kommer någon innanför den sfären, då åker de på en smäll om han är överstimulerad. Jag tror att på två år hade jag nog en vårdnadshavare som ringde. Alla barnen i klassen i princip, även de som förmodligen också hade adhd... Ni vet de lite tuffare killarna till och med sa "Nej men alltså X har ju autism/adhd, han behöver det här". De var alltså superförstående (Intervju med vårdnadshavare 6).

Här har vårdnadshavaren tagit initiativ till att delge sin expertkunskap om deras verklighet till de andra vårdnadshavarna till barn i klassen. Återigen är detta ett stort krav att ställa på barn och vårdnadshavare men kunskapsparadoxen hos lärare med deras tystnadsplikt står nog i vägen många gånger för andra alternativ.

5.3 Subjektsposition

Det uppkommer två subjektspositioner utifrån vårdnadshavarnas diskurser varav båda positionerna utgår från vårdnadshavare som subjekt. Subjektpositionerna påverkas av vilka diskurser som framkommer både inom samverkan mellan vårdnadshavare och fritidshem samt om barnets välbefinnande i fritidshemsverksamheten.

Fritidshem blir en verksamhet som antingen möjliggör eller begränsar föräldraskapet. Därav benämner vi subjektspositionerna *funktionell vårdnadshavare* och *dysfunktionell vårdnadshavare*. Subjektspositionerna i vår studie utgår enbart från vårdnadshavare och figur 1 nedanför illustrerar hur vår studies subjektspositioner uppstår, det är en kedjereaktion av flera aspekter som skapar en subjektsposition, under figur 1 beskrivs varje del detaljerat.

Figur 1. Subjektpositioner

Ruta 1.1 Alla vårdnadshavare beskriver ett ökat behov av samverkan med fritidshem, anledningen är alltid relaterat till barnets diagnos och svårigheter i relation till diagnosen. Ökad samverkan leder till ruta 1.2, *passivt agentskap*, sex av åtta vårdnadshavare beskriver någon form av passivt agentskap hos fritidshem. Man beskriver att verksamheten gör någon form av ansvarsförskjutning. Följande citat beskriver passivt agentskap inom hela skolverksamheten:

Det var väldigt skillnad hemma och i skolan och det var ju det som gjorde att vi i början var ganska motarbetade av skolan som inte alls såg det vi såg, för hen höll ihop i skolan (Intervju med vårdnadshavare 5).

Passivt agentskap i fritidshem leder till ruta 2.1 och 3.1 i figur 1 där båda illustrerar konflikter mellan fritidshemmet och vårdnadshavare, men till olika grader. Texten kommer nu förklara spår 2, alla rutor under *mindre konflikt* och subjektposition *funktionell vårdnadshavare*. En *mindre konflikt* är till exempel okunskap om diagnoser, att personalen omedvetet skapar konflikter på grund av att man inte har kunskap om barnet.

Den mindre konflikten leder till ruta 2.2 och tolkningsrepetoar *samverkan som dialog*. Konflikten och fritidshemmets passiva agentskap reduceras och det skapas en samsyn mellan vårdnadshavare och fritidshemmet i relation till barnet i svårigheter. Agentskapet är nu aktivt inom samverkan hos både vårdnadshavare och fritidshem. Diskursivt beskrivs en växelverkan av ansvar där dialogen mellan vårdnadshavare och fritidshemmets personal består av ett erkännande av egna misslyckanden och gemensamma lösningar i relation till barnets utmaningar. Följande citat berör detta:

Föräldrar måste förstå att det händer saker, jag vet ju vad som kan hända mellan mina två barn och händer det någonting när det är trettio ungar är det inte konstigt. Att föräldrar kan även reagera "Ohhh nej, vad har hänt". Man ska ha tillit till varandra, det tror jag saknas många gånger. Som pedagog måste man noga lära sig vara prestigelös, att säga "idag lyckades inte jag". För att skylla på barnen och lyfta över till föräldrarna leder ju ingenstans" (Intervju med vårdnadshavare 5).

Informanten påpekar att pedagoger i fritidshem skall lära sig att vara prestigelösa och medger att man ibland som pedagog kan misslyckas runt informantens barn. Samtidigt beskriver informanten även vårdnadshavare och deras starka reaktioner på eventuella misslyckanden hos personalen. Man kan tolka det som att båda parter skall vara prestigelösa. Citatet berör även agentskap inom ansvar genom att påpeka att man skyller på varandra, även på barnet. *Samverkan som dialog* använder diskursivt termer som illustrerar att barnets välbefinnande inte är hotat men att barnet fortfarande befinner sig i svårigheter. Fritidshemmet och vårdnadshavare har med samsyn skapat tillit, vilket är en viktig aspekt för hur dessa två olika subjektspositioner skapas.

Tematisering av föräldraskap återfinns i figur 1 genom två olika kategoriseringar, etiketterna på kategoriseringar försöker manifesteras hur vårdnadshavare upplever att personalen i fritidshemmet ser på deras föräldraskap. Kategoriseringen är baserade på inställningar och attityder som vårdnadshavare upplever från fritidshemmet personal. Den aktuella kategoriseringen för spår 2 är *stöd av föräldraskap* i ruta 2.3. Inom denna kategorisering speglas ett föräldraskap som kräver mer samverkan, mer dialog med fritidshemsverksamheten än vårdnadshavare utan barn i svårigheter. Vårdnadshavares beskrivelser om hur man tror att personalen ser på deras föräldraskap kan sammanfattas till ett ord; medvetenhet. Fritidspedagogerna innehar en medvetenhet att vårdnadshavare själva misslyckas med barnet ibland, men en viktigare medvetenhet är att informanternas barns konflikter, misslyckande och felsteg inom fritidsverksamhet ligger bortom uppfostringsstrategier och normativa kunskaper. Kunskaper som barn bör hantera såsom konflikter, emotioner och sociala samspel är inte alltid applicerbara. *Stöd av föräldraskap* skulle kunna tolkas som barnomsorg, att alla vårdnadshavare behöver omvårdnadsstöd för att kunna arbeta och försörja sin familj. Medvetenheten hos fritidshemmet innebär dock djupare kunskaper om våra informanter, deras barn och familjesituation vilket kommer belysas senare i texten.

Fritidshemmets inställningar till vårdnadshavaren leder oss till den verbala återkopplingen som sker mellan fritidshemmet och vårdnadshavare vilket uppkommer vid lämning och speciellt hämtning. Inom figur 1 återkommer två olika former av feedback, *proaktiv feedback* tillhör spår 2 och återfinns i ruta 2.4.

Proaktiv feedback utgår från att innehållet i det dagliga samtalet förändras, även om barnet till viss del fortfarande misslyckas och gör felsteg. Följande citat beskriver proaktiv feedback:

Skillnaden är att vi vet att någonting blir tufft, om de ska iväg på någon utflykt som X tycker är tufft. För hen har inte varit i den miljön innan, då får man mail om det innan. Men då kan responsen vara "hen gjorde så jättebra ifrån sig, hen hade lite problem med vad vi skulle äta eller någonting... men han var fantastisk på att vi gick ju två kilometer och åh vad duktig hen var (Intervju med vårdnadshavare 6).

Kontexten är att informantens barn har bytt skola och beskriver skillnaden i innehållet. Informanten beskriver feedback inför en aktivitet, vilket ger vårdnadshavare inblick i att dagen kommer innebära utmaningar för barnet. Vårdnadshavaren vet att responsen från personalen kan bli negativt vid hämtning. Det proaktiva kommer dock speciellt i responsen där man påpekar ett problem men fokuserar på små positiva framgångar. Det framkommer aldrig om personal i fritidshem gör ett medvetet val att lyfta barnets framgångar, men alla vårdnadshavare påpekar att det är viktigt att lyfta sina barn. Fyra vårdnadshavare beskriver att det påverkar både relationen till barnet och sin egen roll som vårdnadshavare, ofta genom generella beskrivningar om livet i hemmet som citatet nedanför:

Det har gjort jättestor skillnad för hela vår familj skulle jag säga att vårt barn nu går i ett sammanhang, där de liksom förstår och respekterar hennes svårigheter (Intervju med vårdnadshavare 4).

Vårdnadshavare 4 beskriver effekten av feedback som fokuserar på att lyfta framsteg inom utveckling, utifrån hans barns förutsättningar. Man skapar en differentiering mellan framsteg för andra barn och framsteg för sitt barns förutsättningar. Proaktiv feedback är starkt kopplat till kategoriseringen av stöd av föräldraskap, feedback blir en bekräftelse på att vårdnadshavaren försöker få barnet att fungera i verksamheten men behöver stöd i sitt föräldraskap.

Ett aktivt agentskap hos både vårdnadshavare och personal i fritidshem tillsammans med att vårdnadshavare upplever att personalen har en medvetenhet i att vårdnadshavaren behöver stöd. Den proaktiva feedbacken agerar som en bekräftelse inte enbart för barnet, utan blir en bekräftelse att man är en *funktionell vårdnadshavare*. Studiens informanter befinner sig utspridda över figur 1. Tre informanter har bytt skola och gått igenom hela figur 1, subjektposition *funktionell vårdnadshavare* blir tydligast hos dessa tre informanter.

Spår 3 påbörjas i ruta 3.1 med *större konflikt*, i likhet med en mindre konflikt påbörjas större konflikter med brist av kunskap om barnet inom fritidshemmet. Det som skiljer sig är att agentskapet fortsätter vara passivt hos fritidshemmet vilket kan uppfattas som en större konflikt av vårdnadshavare. Följande citat speglar en större konflikt och passivt agentskap:

Jag kan bli såhär färgad när man själv jobbar i skolan. Så kan man tänka sig... Jag förstår att det inte finns tid men det skiter jag i nu... Jag brukar faktiskt tänka, nu är det mitt barn, vad skulle jag vilja. Så att man träffar föräldrarna när barnet börjar på fritids och sen så får jag berätta om X vad hen har för behov, att man skriver ner och sen så gör man upp en handlingsplan (Intervju med vårdnadshavare 8).

Vårdnadshavare 8 har en profession som specialpedagog, men många informanter i studien, anser att anpassningar inte är systematiska utan att det bara är verbala löften som uteblir.

Bristen av anpassningar leder till ruta 3.2, tolkningsrepertoarer *hot mot barnets välbefinnande* där barnet vantrivs av olika anledningar. Flera informanter beskriver vad vi kallar *nyutvecklad problematik* i ruta 3.3, nya svårigheter som inte direkt är kopplat till barnets diagnos utan bristen av barnets välbefinnande utvecklar andra svårigheter. Olika varianter av nyutvecklad problematik, är ångest, depression, hemmasittare och ätstörningar, aggressivitet. Följande citat belyser bristen av kunskap i en större konflikt, att barnets välbefinnande är hotat och en nyutvecklad problematik. Vårdnadshavaren beskriver mellanmålet i fritidshem:

Om man tar flingor så måste man också ta en smörgås, det är någon konstig gammaldags regel tycker jag. Vilket har gjort att X inte vill äta för hen kan tänka sig att ta flingor men äter inte smörgås och då blir det fel (Intervju med vårdnadshavare 8).

Barnet har utvecklat en selektiv ätstörning och har svårigheter inom ätandet generellt. Fritidshemmets regler leder till att barnet inte äter någonting. Normativa regler och normer återkommer som element som skapar misslyckande och exkluderar barnet från sammanhanget i fritidshemmet.

Ruta 3.4 är figur 1 andra kategorisering, *disciplinering av föräldraskap* som även den illustrerar hur vårdnadshavare upplever att personalen i fritidshemmet ser på deras

föräldraskap. Den tidigare kategoriseringen var baserad på kunskap som skapar medvetenhet. Nu är vårdnadshavare bekant med ett passivt agentskap från personalen och barnet mår dåligt. Vårdnadshavare upplever att man ifrågasätter vad som behöver anpassas; föräldraskapet eller verksamheten för att barnet ska kunna fungera i fritidshemsverksamheten. Attityder och förhållningssätt från fritidshemmets personal uppmanar till en handling, att vårdnadshavare måste förbättra barnet så att det inte uppstår konflikter utanför hemmet, det vill säga på fritidshemmet. *Disciplinering av föräldraskap* beskrivs ofta genom att personalen indirekt säger att lösningen ligger hos vårdnadshavaren. Följande citat belyser hur personalens indirekta attityder konstruerar disciplinering av föräldraskap:

Jag var bara en jobbig jävel som ställde massa orimliga krav. Jag var också en väldigt dålig förälder som inte kunde hålla ordning på mitt barn och inte få mitt barn till skolan. Det var en väldigt negativ spiral och vårt barn mådde uselt (Intervju med vårdnadshavare 4).

Informantens barn är hemmasittare, en så pass stor konflikt att även skolan är inblandad, citat beskriver att vårdnadshavare säger att hon inte kunde disciplinera sitt barn och att hon var en usel förälder. Kontexten till citat beskriver attityder och förhållningssätt hos personalen där informanten kände sig otillräcklig i sitt föräldraskap, inte på grund av att personalen direkt påpekade att hen var en dålig vårdnadshavare. Vidare återkommer en liknande beskrivelse:

Men det säger så mycket om skolan eller fritids och inställningen till ... Ja, eller vad ska man säga, det var liksom "tänket" "man hade (Intervju med vårdnadshavare 7).

Kontexten för citatet är en friluftsdag på fritidshemmet. Eftersom agentskapet hos fritidshem är passivt erbjuder man inte lösningar som fungerar, och barnet kan ej medverka. Vårdnadshavare tolkar det som att hen måste anpassa barnet att barnet kan följa med, *disciplinering av föräldraskap* utgår från diskurser som förespråkar handlingar, separata handling från vårdnadshavare och fritidshem, utan en samsyn.

Precis som *proaktiv feedback* agerar återkoppling som en bekräftelse på attityder, tankar och förutsatta meningar. Inom spår 3 kallas återkoppling *Reaktiv feedback* som återfinns i ruta 3.5.

Reaktiv feedback kan beskrivas som en reaktion där personalen reagerar på vad som händer runt informantens barn. För flertalet informanter blir det en daglig rapportering av misslyckande, även om det troligen inte är personalens intentioner. Det kan vara små felsteg som att barnet vägrade äta maten i matsalen. Syftet hos personalen vet vi inte men det är en rimlig förklaring att personalen bara ville påpeka att vårdnadshavarens barn är nog hungrig. Informanterna beskriver tid som en faktor som skapar ett destruktivt mönster inom *Reaktiv feedback*. Våra informella samtal i fritidshem är frekventa och ibland sker samtalen dagligen. Följande citat belyser effekter av det dagliga samtalet:

Det har ju mest troligen inte börjat visa sig bara på fritids, utan det kommer från dag ett från att du har lämnat ditt barn på förskolan. Så har du fått höra vad hen inte har lyckats med under dagen (Intervju med vårdnadshavare 5).

Informanten beskriver innehållet i reaktiv feedback från fritidshemmets personal och att innehållet i samtalet inte förändras över en längre tid. Fritidshemmets agentskap är fortfarande passivt och i reaktiv feedback utesluts lösningar, i vart fall lösningar som fungerar enligt vårdnadshavare. Den reaktiva feedbacken blir en bekräftelse på tidigare kategorisering, att fritidshemmet anser att vårdnadshavaren bör disciplinera barnet inom sitt egna föräldraskap.

De skulle iväg sent en eftermiddag, en stor grupp och ner till havet och det skulle badas. Det var typ 30 grader varmt. Då sa jag att det här kommer bli en tuff situation för våra barn. Jag tror inte att de kommer orka. Då blev jag ju bara bemött med att "vi kan ju inte anpassa verksamheten efter två elever". Sånt där hänger kvar i mig (Intervju med vårdnadshavare 7).

Vårdnadshavares upplevelser av att personalen i fritidshem tycker att vårdnadshavaren har ett ansvar att disciplinera sitt barn efter deras verksamhet blir här bekräftat i reaktiv feedback. Diskursivt beskrivs även en emotion i citatet; ett emotionellt sår som hänger kvar inom vårdnadshavaren. Emotionella sår återkommer diskursivt hos informanterna där kedjereaktionen som konstruerar dessa emotionella skador är hela spår tre. Barnet mår dåligt och man upplever att fritidshem och skola inte lyssnar på vårdnadshavare vilket innebär att samsynen uteblir. Vårdnadshavare upplever att personalen anser att föräldraskapet måste bli bättre, vilket bekräftas direkt och indirekt genom reaktiv feedback. Subjektspositionen *dysfunktionell vårdnadshavare* är resultatet av sådan kedjereaktion. Precis som *funktionell vårdnadshavare* menar vårdnadshavare att feedbacken påverkar deras relation till barnet. Vårdnadshavare beskriver två val varav inget är optimalt; antingen att man pratar med barnet om dagens felsteg och misslyckanden utifrån den information man mottagit från personalen i fritidshemmet och därigenom påpekar att barnet är misslyckat. Eller väljer man att inte prata om barnets dag i skolan/fritidshemmet överhuvudtaget. Båda alternativen stärker en subjektsposition i relation till *dysfunktionell vårdnadshavare*. Båda subjektspositioner uppkommer utifrån fritidshemmets okunskap om vårdnadshavares barn. Fritidshemmet löser inte barnens problematik, men innehållet i samtal mellan personal i fritidshem och vårdnadshavare har effekter. Det sista citatet speglar dessa effekter, hur vårdnadshavaren beskriver reaktiv feedback utifrån sin profession som berör familjer generellt med barn med NPF:

Alltså dessa barnen får ju aldrig... de får skäll hela dagen, i skolan och sen skälls det på fritids. Sen så skäller och straffar föräldrarna dem när de kommer hem när ska de få lugn och ro och känna att de duger. Aldrig. Jag tycker det är viktigt, mycket viktigt att de inte behöver berätta allt (Intervju med vårdnadshavare 5).

Vårdnadshavaren pratar delvis utifrån sin profession som kurator och att man som lärare i fritidshem behöver tänka över vilka diskurser som blir relevant information för vårdnadshavaren.

6. Diskussion

I det här examensarbetet har vi undersökt olika tolkningar av begrepp som välbefinnande och samverkan utifrån vårdnadshavare till barn med neuropsykiatriska funktionshinder. Deras barns välbefinnande i fritidshem och samverkan mellan vårdnadshavare och personalen. Resultatet visar att barnets välbefinnande i fritidshem skildras av vårdnadshavare genom fem tolkningsrepertoarer, vilket besvarar vår första frågeställning. Det finns dock tydliga skiljelinjer i resultatet om vad välbefinnande är. Inledningen till studien lyfter upp skolans miljö som inkluderar personal, elevsammansättning och att gruppstorlek påverkar barnens välbefinnande (Partanen, 2019). Att fritidshemmets stora barngrupper utgör en risk för att barnet osynliggörs återfinns i empirin. Samtidigt består de stora grupperna inom fritidshemmet av en annan elevsammansättning än i skolklasserna. Det är ur elevsammansättningen som möjlighet till välbefinnande konstrueras. Fritidshemmets stora barngrupper innebär ett varierat utbud av barn, inte bara av jämnåriga barn. Skolans gruppering av elever efter kalenderår beskrivs som problematisk för barn med en långsammare eller unik funktionsutveckling. Åldersblandade barngrupper i kombination med

större valfrihet och mindre krav konstruerar mer möjligheter att uppleva välbefinnande enligt studien.

Skiljelinjen utgörs av att fyra av åtta vårdnadshavare beskriver valfrihet och stora grupper som det primära hotet mot välbefinnande. Välbefinnande består då snarare av mycket mer struktur samt mindre barngrupper och där skola och fritidshem beskrivs som en enhet.

Kommentarmaterialet för fritidshem beskriver lärarens roll som medlare i barnens sociala samspel (Skolverket, 2012). Alla informanter beskriver lärarens roll i fritidshem som nödvändig för att förebygga sociala svårigheter. Diskursivt beskrivs sociala svårigheter som avsaknad av vänskapsband och svårigheter att komma in i barngruppen, inom och utanför skolbyggnaden. Utanför skolans byggnad återfinns dock inte alltid en lärare och enbart fysisk närvaro av en vuxen konstrueras som en trygghet. Mer än hälften av informanterna berättar om en yrkeskår som aktivt skapar socialt lärande genom begreppet *tolk*. De diskurser vi identifierat i vårdnadshavares tal om fritidshemmet visar att diskurserna inte alltid konstruerar vänskapsband, snarare möjligheter att träna på social interaktion med andra barn där en vuxen alltid finns i närheten.

Lärarens roll öppnar även upp för möjligheter att forma den psykosociala miljön som Person (2016) beskriver som hälsofrämjande ur ett längre perspektiv. Det finns heller inga diskursiva skiljelinjer mellan vårdnadshavare gällande tolkningar av barnets delaktighet utan det är enligt alla en central aspekt som påverkar välbefinnandet. Warne (2013) beskriver hälsofrämjande effekter genom att elever har inflytande i sin klassrumsundervisning där delaktighet skapar ett handlingsutrymme för eleven. Vårdnadshavare beskriver barnets delaktighet snarare som att personalen ser utveckling utifrån barnets unika förutsättningar. Det blir ett verktyg för att lyfta barnet inom ett relationsbyggande arbete mellan barnet och personalen. När barnet upplever att det blir respekterat samtidigt som personalen bekräftar och förstår barnets unikheter uppstår välbefinnande. När flera av tolkningsrepertoarer kring välbefinnande vävs samman konstrueras en verksamhet som kan utveckla en förmåga i en positiv riktning, en förmåga som är viktig inom allt lärande enligt oss. Barn med NPF innehar ofta en negativ självbild och en nedsatt tilltro till sin egen förmåga vilket leder till negativa skolupplevelser i vuxen ålder (Partanen, 2019). Diskurser kring att lyfta barnet återkommer i olika tolkningar. Fritidshemmet blir en arena där barnet kan konstruera sig själv som ett framgångsrikt subjekt, både i sina egna och i omgivningens ögon. Ett flertal vårdnadshavare illustrerar att barnet får syn på sig självt genom den inbyggda strukturen i fritidshemmet. Barnet agerar efter didaktiska frågor som *hur*, *vad*, och *när* man vill framstå som ett framgångsrikt subjekt, inför en yngre publik. Fritidshem med åldersblandade grupper och vuxennärvaro blir ett unikt sammanhang som inte återfinns någon annanstans för dessa barn. Fritidshemmet skapar välbefinnande som gynnar lärande för barnen men verksamheten berör tesen att lärande även skapar välbefinnande (Partanen, 2019).

När vårdnadshavare skildrar ett försämrat välbefinnande hos barnet, skildras även ett ökat behov av samverkan. Genom två tolkningsrepertoarer av samverkan besvaras andra frågeställningen genom *samverkan som dialog* och *samverkan som kunskap*. Dessa är olika diskurser om samverkan varav båda berör olika ansvarstagande om kunskap. Lärare och skolverksamhetens tystnadsplikt skapar tolkningsrepertoaren *samverkan som kunskap*, ett ansvar att förmedla kunskap in i verksamheten som enbart kan utföras av barnet själv eller vårdnadshavaren. *Samverkan som dialog* skapar en gränslinje av agentskap i fritidshemmets återkoppling, i analysen subjektspositioner väljer vi termer som *proaktiv* eller *reaktiv feedback*. När dialogen blir reaktiv innebär det ingen samverkan enligt oss. Dialogen skapar

snarare osunda relationer som förhindrar samverkan vilket visas i liknande resultat både i Matson (2017) och Laurins (2021) avhandlingar.

Innehållet i samverkan, den dagliga diskursiva praktiken och förhandlingen av stöd möjliggör två subjektpositioner i relation till vårdnadshavare, vilket besvarar den tredje frågeställningen. *Funktionell vårdnadshavare* och *dysfunktionell vårdnadshavare* som symboliserar även olika agentskap hos fritidshem och hur det dagliga diskursiva mötet påverkar föräldraskapet. Valet av ord påverkar vårdnadshavarens uppfattning om sig själv och försämrar det psykosociala klimatet mellan fritidshem och vårdnadshavare.

Subjektpositionerna illustrerar en konsekvens som studien vill lyfta fram, när barnet befinner sig i svårigheter och fritidshemmets strukturella fördelar skapar obehag hos barnet. Om vi som lärare inom fritidshem vill hjälpa barnet att få mer stöd, innebär det att det är upp till rektorn att tillsätta dessa grundläggande stödformer. Vårdnadshavare påpekade ett lösningsorienterat förhållningssätt gällande kunskap snarare än specifik kunskap om diagnoser. Kompetens hos personalen konstrueras som nyfikenhet inför barnet och ett ägande av sina egna misslyckanden. Vårdnadshavare beskriver ägandet av misslyckandet som en bekräftelse snarare än inkompetens, ett bevis på att de försöker skapa en relation med deras barn. Relationsskapande är den viktigaste kärnan i både diskurser inom samverkan och välbefinnande hos barnen. Att bekräfta barnet återkommer i olika diskursiva tolkningar, precis som titeln till studien. Ett enkelt önskemål från en vårdnadshavare var en önskan att personalen i fritidshemmet skulle hälsa på hans barn varje morgon så att barnet känner sig bekräftad. Detta var ett barn vars svårigheter var kopplad till språkstörning, autism och adhd ouppmärksam form.

6.1. Metoddiskussion

Från början var det inte helt självklart vilken teori och metod vi skulle använda oss av vid framställning av vårt arbete. Det grundade sig främst i vårt gemensamt brinnande intresse för valt ämne, barn med NPF i fritidshemmet, som gjorde det svårt att bestämma oss för vilken riktning vi skulle ta i val av syfte och frågeställningar. I detta arbete ville vi också fokusera endast på de röster som sällan hörs, vårdnadshavare och hur variationen ter sig i deras språkliga uttryck och i deras sociala konstruktioner. Hade vi haft en mer omfattande tidsram hade vi även valt att rikta in oss på att belysa personal i fritidshemmet.

Valet av metod blev till slut diskurspsykologi (Winther Jørgensen & Phillips, 2000), en intressant men svår metod att sätta sig in i och att arbeta med. Det är fortfarande en relativt ny metod och det finns därmed fortfarande lite kunskap om den. Det stod dessutom olika angående tillvägagångssätt beroende på var vi läste vilket medförde att det tog lång tid för oss att läsa in oss för att nå rätt nivå av förståelse och arbetssätt. Den tidsram vi haft att förhålla oss till visade hur komplex metoden är men den gav oss också andra typer av reflektioner som vi inte kunnat förutspå. Genom att arbeta med analys av diskurser samt att förstå djupet av språkets betydelse landade vi i diskussioner gällande hur vi utifrån vår världsbild samtalar om saker. Det har kommit att påverka vårt synsätt på hur vi uttrycker oss gentemot varandra, i våra närstående relationer och med människor vi möter i vardagen. Diskurspsykologin har också påverkat oss till våra kommande yrkesprofessioner. Vikten och effekten som vårt språk har kommer hjälpa oss att alltid tänka en gång till när vi uttrycker oss för barnen och vårdnadshavarna, men även till våra kollegor. Metoden medförde en helt annan dimension till arbetet vilket vi är mycket stolta över. Om vi hade varit belasta på metoden tidigare hade vi nog valt ett annat arbetssätt gällande struktur kring att ta fram vårt resultat. Vi la mycket tid åt

våra tankar och reflektioner muntligt kring analysen och vårt material för att landa i att vi förstått rätt, vilket vi nu skulle kunnat göra mer effektivt när vi är mer inlästa. Även om vi varit strukturerade kring vårt framtagande av arbetet var det just osäkerheten kring metoden i början som gjorde att analysdelen tog längre tid att göra än vi planerat.

Intervjumaterialet har vi varit nöjda med eftersom vi arbetade mycket med att få till öppna frågor utifrån det vi var intresserade av att studera kring (Ahrne & Svensson, 2015), samt att vi utgick från vår metod i den mån vi hade kunskap om den vid det steget i processen. Trots detta hade vi kunnat ställa bättre följdfrågor vid några tillfällen för en ytterligare dimension på respondenternas svar även om vi förberett oss även på detta. Vid genomgång av vårt intervjumaterial blev det många citat som plockades ut vilket innebar mycket material att sälla i. Det var givande att gå igenom alla citat men tog också lång tid och var svårt att bestämma vilka som delgav mest information inom samma tolkningsrepertoar. Summa summarum är vi nöjda med vårt val av diskurspsykologi som metod med tanke på det omfattande och kunskapsgenererande resultat vi fått fram.

Urvalet av respondenter var både positivt och negativt när vi mestadels utgick från ett forum som är till för diskurser om barn med NPF av anhöriga och vårdnadshavare. Positivt var att vi enkelt fick ihop flera som ville ställa upp på en intervju samt att de som ställde upp var enkelt att få till ett givande samtal med. De var med och bidrog till många innehållsrika och kunskapsgenererande diskurser. En negativ aspekt kopplat till forumet vi tog hjälp av är att de som ställer upp är de som redan är en del av en diskursiv värld kring barn i svårigheter. Intressant hade varit att intervjua vårdnadshavare som inte är med i dessa forum med barn med NPF och som inte redan fått en syn på hur "andra har det". Likaså de som inte har möjligheter att lägga den tid som krävs för kontakt med myndigheter och andra institutioner på grund av familje-/ jobb-/ och ekonomisk situation. Vi hade en önskan om manligt deltagande bland respondenterna men endast 1 av de 20 som hörde av sig var man och han var också en av dem som ställde in.

Detta överensstämmer också med tidigare forskning gällande mödrar och hur anpassningarna i skolan påverkas av mödrar med förförståelse kring diagnosen och hur deras barn med NPF får fler anpassningar. Likaså kan tillgångarna som tidigare nämndes vad gäller ekonomiskt, kulturellt, tidsmässigt och egna känslopraktiker (Laurin, 2021) kopplas samman med vårt urval av respondenter med endast mödrar.

När vi intervjuade vårdnadshavare med professioner både innanför och utanför skolan fick vi syn på hur olika diskurserna tedde sig. De som arbetade inom skolan hade svårt att gå ifrån sin kunskap genom sina professioner om strukturella svårigheter som kan finnas inom skolan medan de som inte hade insyn på samma sätt tog sig an ett mer riktat vårdnadshavarperspektiv.

De som bor på landsbygden eller i mindre orter innehar inte samma möjligheter att byta skola, vilket minskar handlingsutrymmet av strategier för att finna stöd för barnet i skolan. Ett annat urval av respondenter hade eventuellt förändrat resultatet. Detta påverkar trovärdigheten av vår studie då andra diskursanalytiker hade kunnat få annat resultat med andra effekter och kopplingar utifrån diskurserna. Reliabiliteten skulle kunna uttryckas låg i vår studie. Dock avser studien utifrån vald metod inte att få fram exakt samma svar utan tolkningar av variationerna i diskurserna som råder och inte individen i sig (Kvale & Brinkmann, 2014).

8. Didaktiska implikationer

Vår studie riktar sig främst till verksamma inom fritidshemsverksamheten men också till övrig personal inom skolan. Vi har en förhoppning om att tillföra en ny dimension av nyfikenhet och ett vidare intresse hos personal gällande barn med NPF då kunskap om dessa diagnoser är en bristvara på skolan. Genom att synliggöra vårdnadshavarnas perspektiv gällande sina barn med NPF väcker studien förhoppningsvis ett intresse att kompetensutveckla mer personal i fritidshemmet och skolan gällande området. I vart fall skapas möjligen en nyfikenhet kring att gemensamt arbeta mer med samverkan med vårdnadshavare. Vi hoppas att vårt arbete ger insikt i hur små detaljer i barnens vardag kan göra skillnad för barnens välbefinnande men också för deras vårdnadshavare i deras föräldraskap genom en god samverkan. De tolkningsrepertoarer som framkommit i vårt arbete samt de subjekspositioner som vårdnadshavarna uttryckt att personal i skolan positionerar dem i hoppas vi att detta bidrar till kunskap i hur personal i fritidshemmet samt i skolan kan bemöta dessa barn och dess vårdnadshavare.

9. Förslag till vidare forskning

Vi ser ett behov av svenska studier generellt på fritidshemmet men framförallt vidare forskning på barn med NPF och deras välbefinnande i fritidshemmet. Likaså kunde vi inte finna någon forskning varken internationellt eller nationellt på samverkan mellan fritidshemmet och vårdnadshavare. Vi ser att ytterligare forskning behövs kring de små samtalen mellan vårdnadshavare, barn och fritidshemmet. Det är tydligt att det också behövs mer forskning gällande barn med NPF i skolan då det finns många barn, särskilt flickor, som inte har de typiska symtomen för NPF vilket gör att de inte får sin diagnos. Som skolan ser ut idag behövs diagnoser för att barn i svårigheter ska få den hjälp de behöver. När forskningen ligger efter som den gör gällande kunskap om NPF krävs ytterligare att samverkan med hemmet fungerar. Som komplement till vår studie hade det varit intressant att göra en kvalitativ undersökning med personal i fritidshemmet där de svarar utifrån samma undersökningsfrågor men med anpassning mot personalen. Då skulle en analys göras möjlig av de svarandes olika perspektiv med fortsatt teori socialkonstruktionism fast med en kritisk diskursanalys. På så vis skulle vi kunna få syn på hur vårdnadshavarnas erfarenheter och perspektiv skiljer sig från fritidshemmets och vice versa. Det skulle ge oss verktyg att utforska maktbegreppet, vilket eventuellt skulle kunna förklara varför konflikter uppstår. Vidare förslag till metod för en kommande studie skulle vara fokusgruppsintervju där personal i fritidshem får tillsammans föra ett samtal med utgångspunkt i våra frågor eftersom ett kunskapsutbyte skulle kunna ske och därigenom skapa kompetensutveckling endast genom att delta i studien.

Referenslista

- Ahrne, G., & Svensson, P. (Red.) (2015). *Handbok i kvalitativa metoder*. Stockholm: Liber.
- Becker, S.P., Fite, P.J., Luebbe, A.M. (2013) Friendship Intimacy Exchange Buffers the Relation between ADHD Symptoms and Later Social Problems among Children Attending an After-School Care Program. *J Psychopathol Behav Assess* 35, 142–152. <https://doi-org.ezproxy.ub.gu.se/10.1007/s10862-012-9334-1>
- Bolic Baric, V. (2016). *Support in school and the occupational transition process: adolescents and young adults with neuropsychiatric disabilities*. Diss. (sammanfattning) Linköping : Linköpings universitet, 2016. Linköping. <https://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:893510/FULLTEXT01.pdf>
- Boréus, K. & Bergström, G. (red.) (2018). *Textens mening och makt: metodbok i samhällsvetenskaplig text- och diskursanalys*. (Fjärde [omarbetade och aktualiserade] upplagan). Lund: Studentlitteratur.
- Dodge, R., Daly, A., Huyton, J. & Sanders, L. (2012). *The challenge of defining wellbeing*. *International Journal of Wellbeing*, 2(3), 222-235. https://www.researchgate.net/publication/233740458_The_challenge_of_defining_wellbeing
- Kvale, S. & Brinkmann, S. (2014). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. (Tredje [reviderade] upplagan). Lund: Studentlitteratur.
- Fattore, T., Mason, J. & Watson, E. (2009) When Children are Asked about Their Well-being: Towards a Framework for Guiding Policy. *Child Indicators Research* March 2009, Volume 2, Issue 1, pp 57–77. https://www.researchgate.net/publication/225397084_When_Children_are_Asked_About_Their_Well-being_Towards_a_Framework_for_Guiding_Policy
- Fejes, A. & Thornberg, R. (red.) (2019). *Handbok i kvalitativ analys*. (Upplaga 3). Stockholm: Liber.
- Jahn, C., Reuterswärd, M., Edfelt, D. & Sjölund, A. (2020). *Autism och ADHD i fritidshemmet: tydliggörande pedagogik*. (Första utgåvan). [Stockholm]: Natur & Kultur.
- Johansson, T. & Lalander, P. (2018). *Vardagslivets socialpsykologi*. (Upplaga 3). Stockholm: Liber.
- Holmberg, L. (2020). *Perspektiv i fritidshem*. (Första utgåvan). Stockholm: Natur & Kultur.
- Holmberg, K. (2010). *Musik- och kulturskolan i senmoderniteten: reservat eller marknad?* Malmö: Malmö Academy of Music.
- Laurin, E. 2021. Barn med diagnoser. Mödrars och skolors strategier i Stockholm. (Children with diagnoses. Mothers' and schools' strategies in Stockholm). *Studier i utbildnings- och*

kultursociologi 14. 281 pp. Uppsala: Acta Universitatis Upsaliensis. ISBN 978-91-513-1193-7. <http://uu.diva-portal.org/smash/get/diva2:1542532/FULLTEXT01.pdf>

Matson, I. (2017). *Grus i maskineriet? några kommunala tjänstemäns, politikernas, föräldrars och lärares syn på en skola för alla: en fallstudie*. Diss. Stockholm : Stockholms universitet, 2017. Stockholm. <https://su.diva-portal.org/smash/get/diva2:1090436/FULLTEXT01.pdf>

Mikami, A.Y., Owens, J.S., Hudec, K.L. (2020) Classroom Strategies Designed to Reduce Child Problem Behavior and Increase Peer Inclusiveness: *School Mental Health* 12, 250–264. <https://doi-org.ezproxy.ub.gu.se/10.1007/s12310-019-09352-y>

Nylén, U. (2005). *Att presentera kvalitativa data: framställningsstrategier för empiriredovisning*. (1. uppl.) Malmö: Liber ekonomi.

Partanen, P. (2019). *Hälsa för lärande - lärande för hälsa [Elektronisk resurs]*. Skolverket. Hämtad från <https://www.skolverket.se/getFile?file=4071>

Patel, R., & Davidson, B. (2019). *Forskningsmetodikens grunder att planera, genomföra och rapportera en undersökning*. Johanneshov: MTM

Persson, L. (2016). *Health promotion in schools [Elektronisk resurs] results of a Swedish public health project*. Diss. (sammanfattning) Karlstad : Karlstads universitet, 2016. Karlstad. <http://www.diva-portal.org/smash/record.jsf?pid=diva2%3A916794&dswid=-1213>

Polit, D.F. & Beck, C.T. (2012). *Nursing research: generating and assessing evidence for nursing practice*. (9.ed.) Philadelphia: Wolters Kluwer Health/Lippincott Williams & Wilkins.

Rennstam, J. & Wästerfors, D. (2015). *Från stoff till studie: om analysarbete i kvalitativ forskning*. (1. uppl.) Lund: Studentlitteratur.

Skolverket. (2022). *Läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet 2011. Reviderad 2021*. Stockholm: Skolverket

Svensson, P. (2019). *Diskursanalys*. (Upplaga 1). Lund: Studentlitteratur

Sverige. Skolverket (2012). *Likvärdig utbildning i svensk grundskola?: en kvantitativ analys av likvärdighet över tid*. Stockholm: Skolverket.

Vetenskapsrådet (2002). *Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning*. Stockholm: Vetenskapsrådet.

Vetenskapsrådet (2017). *God forskningsed*. Stockholm: Vetenskapsrådet

Warne, M. (2013). *Där eleverna är: ett arenaperspektiv på skolan som en stödjande miljö för hälsa*. Diss. (sammanfattning) Östersund : Mittuniversitetet, 2013. Östersund. <https://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:662148/FULLTEXT02>

Westman Andersson G, Miniscalco C, Gillberg N. A 6-year follow-up of children assessed for suspected autism spectrum disorder: parents' experiences of society's support. *Neuropsychiatr Dis Treat*. 2017 Jul 7;13:1783-1796. doi: 10.2147/NDT.S134165. PMID: 28744128; PMCID: PMC5511026.

Wiggins, S. (2017). Analysing data using dp. In *Discursive psychology* (pp. 113-145). SAGE Publications Ltd, <https://dx.doi.org/10.4135/9781473983335>

Winther Jørgensen, M. & Phillips, L. (2000). *Diskursanalys som teori och metod*. Lund: Studentlitteratur.

1. Bilaga 1 Intervjumall

Syftet med studien är att undersöka vårdnadshavares perspektiv på fritidshemmet verksamhet i relation till barn med neuropsykiatriska funktionsnedläggningar.										
Tänk bort vår profession										
Berätta lite om din familjsituation (antal barn, ålder på barnen, familjeform(er), far- och morföräldrar)					Omsorg		hur blev det då... på vilket sätt upplevde ni... hur kändes det... vad blev det för skillnad/likhet med tiden innan... på vilket sätt... hur gjorde ni då... kan ni berätta mer...			
Berätta om ditt barn.										
Vad tycker ditt barn om att göra om hen själv får välja?										
Hur ser fritidshemmet ut där ditt barn går? (storlek, personal, erfarenhet av andra fritidshem)										
Hur skulle du beskriva barnets vistelse på fritids?							KÄNSLOR			
Finns det något som behöver utvecklas på fritidshemmet??							hur känner ni... hur bemöter... Vad tänkte ni...			
Finns det något som behöver utvecklas?										
- Vilka svårigheter upplever ditt barn på fritids?							Förtvilligande om TID: Ni berättade tidigare... skulle ni kunna berätta mer om... vårnående			
Finns det något som fungerar bra på fritidshemmet?							Hur upplever ni... Kan in beskriva... Vilka erfarenheter...			
Vad mår ditt barn bra av? Vad pratar barnet om på hemmaplan om fritidshemmet?										
Hur kan fritidshemmet bidra till ditt barns utveckling i positiv riktning?										
Afärtnätning										FÖLJDRÅGOR kopplat till barnets svårigheter
Hur skulle du beskriva din och ditt barns kontakt med fritidshemmet?							hur sker kommunikationen vad får ni kommunikation kring			
- Skulle du önska att det var på något annat sätt?										ev utredning
På vilket/vilka sätt kan fritidshemmet fungera som stöd för dig i ditt föräldraskap?										
Omsorg										
Vilka erfarenheter har du av inkludering av ditt barn i fritidshemmet? (Tänker du så här... förtydliga ifall de menar integrering inkludering är det alltid så att hen är vid sidan om... osv)										
- Vad innebär inkludering för dig?										
- Finns det situationer där du hade värdessatt att barnet inte inkluderas i fritidshemmet?										
Hur skulle du beskriva en kompetent lärare i fritidshem?										
vad värdess										
Vi har inga fler frågor. Har du något mer att ta upp/lägga till eller fråga om innan vi avslutar intervjun?										
OK, då stänger jag av bandspelaren. Tack för ett trevligt samtal!										

Bilaga 2 Information Forum

Hej!

Vi är två studenter som läser sista termin till grundlärare i fritidshem vilket innebär att vi skriver just nu vårt examensarbete via Göteborgs universitet.

Vår utbildning ger mycket grundläggande information kring diagnoser och vi har båda ett genuint intresse av NPF på grund av personliga erfarenheter och anhöriga. Universitetet betonar vikten av samverkan mellan vårdnadshavare till barn med NPF och personal i skolan.

Vi söker nu vårdnadshavare till barn med NPF som går/har nyligen gått på fritidshem (åk 1 - 6) som vill ställa upp på en intervju (ca 45min). Intervjuerna sker via teams/zoom alternativt i Göteborg med omnejd den tid som passar dig.

Syftet med studien är undersöka vårdnadshavares perspektiv på fritidshemmets verksamhet i relation till barn med neuropsykiatriska funktionsnedsättningar.

Vikten av ert perspektiv är stort i vår studie eftersom ert deltagande skulle ge mycket värdefull information. Ni kommer vara helt anonyma.

Kontakta oss via PM vid intresse och för mer information. Kontakt sker endast via PM ifall kommentarsfältet är låst av admin.

Admin har även godkänt detta inlägg.

Vi ser fram emot att höra ifrån dig!

Bästa hälsningar/

Sandra & Daniel

Bilaga 3 Samtyckesblankett

Informationsblad

Information och förfrågan om att medverka i en studie gällande vårdnadshavares perspektiv på fritidshemmets verksamhet i relation till barn med neuropsykiatriska funktionsnedsättningar.

Vi är två studenter vid Göteborgs universitet som ämnar utföra en kvalitativ studie kring vårdnadshavares upplevelse av fritidshemmets verksamhet för barn med NPF.

Studien är ett examensarbete och en del i utbildningen Lärare mot fritidshem vid Göteborgs universitet.

Syftet med studien är att få syn på perspektivet och diskursen som råder bland vårdnadshavare till barn med NPF på fritidshemmet som verksamhet. Vi avser att samla in det empiriska materialet via intervjuer. Vi söker därför dig, vårdnadshavare till barn med NPF, som är villig att delta i vår studie.

Intervjun beräknas ta ca 60 minuter och kommer efter deltagarnas godkännande att spelas in och skrivas ut i text.

Deltagandet är frivilligt och du kan när som helst avbryta din medverkan utan motivering. Materialet kommer att behandlas konfidentiellt vilket innebär att det förvaras oåtkomligt för andra samt att deltagarna kommer att avidentifieras. Vid godkännandet av vårt examensarbete kommer allt insamlat material att förstöras.

Resultatet av studien kommer att presenteras på sådant vis att ingen individ kan identifieras.

Du kommer ges möjlighet att ta del av examensarbetet genom att tillhandahållas ett exemplar av det färdigställda arbetet.

Ansvariga för studien är Daniel Ren och Sandra Lund under handledning av Karin Lager. Har du frågor kring studien är du välkommen att höra av dig till någon av oss.

Om du accepterar att medverka i studien kommer vi boka en tid för genomförandet av intervjun enligt dina önskemål.

Med vänliga hälsningar,

Daniel Ren
ren.daniel81@gmail.com

Sandra Lund
gusenglsa@student.gu.se